

dövas

Sveriges Dövas Riksförbund

nr 5-2007

TIDNING

**Världens döva
möttes i Madrid**

**Global studie om
dövas livsvillkor**

**Nya rön om döva i
Hitler-Tyskland**

**Tidskrift för
SVERIGES DÖVAS
RIKSFÖRBUND
Grundad 1890**

Utgivning 2007

Nr	Manusstopp	Utgivning
6	fre 14 sept	to 11 okt
7	fre 19 okt	to 15 nov
8	fre 23 nov	to 20 dec

Redaktion

Adress

Dövas Tidning, SDR
Förmansv. 2, plan 6
117 43 Stockholm
dovas.tidning@sdrf.se

Chefredaktör och ansvarig utgivare

Birgitta Leufstadius
birgitta.leufstadius@sdrf.se
taltelefon/SMS: 070-342 60 68
fax: 08-649 90 46

Redaktör

Lennart Tjärnström
lennart.tjarnstrom@sdrf.se
texttelefon: 08-649 71 03
fax: 08-649 90 46
3G-mobil 0735 009769

Reportrar

Tomas Lagergren, Örebro
tomas.lagergren@sdrf.se
3G-mobil 0735 130199

och

Niclas Martinsson
niclas.martinsson@sdrf.se
3G-mobil 0738 333060

Layout

Åsa Möller
Göteborgs Journalisthus
asa.moller@sdrf.se
taltelefon & fax: 031-24 24 72
Plantagegatan 3B,
413 05 Göteborg

Prenumeration och adressändring

medlem@sdrf.se
Agneta Skagerstrand, SDR
Box 300, 793 27 Leksand
texttelefon 0247-641 49
fax 0247-151 03
Prenumerationspris 300 kr/år

Annonser

Bokas och lämnas till
Björn Holmberg
Box 70, 548 22 Hova
telefon 0506-351 26
fax 0506-301 67
sdrannons@sdrf.se
Förenings- och internannonser
bokas och lämnas till redaktionen

Upplaga: 5800 ex
Tryck: Hedemora Tryck
ISSN 1402-1978

sid 6

sid 15

sid 7

sid 19

sid 7

Innehåll

OMSLAG: VÄRLDSKONGRESSENS POPULÄRE MASKOT PEDRO. FOTO: TOMAS LAGERGREN.

4 *Magnifik invigning av dövas världskongress*

6 *Ordförande Markku ser ljus på framtiden*

6 *Teckenspråket – en mänsklig rättighet*

7 *Dövas livsvillkor undersöks globalt*

9 *Bröderna Farkondeh hoppas på EU-domstolen*

9 *Västanvik tar hand om döva asylsökande?*

10 *SDRs sparplan: Personal och verksamhet bantas*

11 *Vässad förmedlingstjänst för bildtelefoni*

12 *Nya rön om döva under nazitiden*

14 *UNG: Vi måste hänga med i utvecklingen*

16 *Malin brinner för konsten*

18 *FÖRBUND & FÖRENING: Rapport från WFD-delegaterna*

20 *DEBATT: "WFD är en klubb för de rika"*

21 *SDR fokuserar tolkfrågorna*

24 *Rapport från EUD:s möte i Berlin*

29 *Ömma punkter är Gunillas jobb*

30 *KRÖNIKAN: Nya länder, nya vänner, nya språk*

Kunskap och samarbete – viktiga nycklar

SDR:s vice ordförande Yvonne Modig och under-
teknad (styrelseledamot), var delegater för SDR på
WFD:s generalförsamling i Madrid 16-22 juli.

World Federation of the Deaf, dövas världsför-
bund, har *mänskliga rättigheter genom tecken-
språket* som paroll*. Detta tema var den röda tråden
under både generalförsamlingen och världskongressen. Det ses som startskott för ett långsiktigt
arbete i syfte att sprida kunskap om mänskliga rät-
tigheter.

Arbetet med en FN-konvention för världens
funktionshindrade kommer att prägla de fyra när-
maste åren. Alla dövorganisationer i utvecklings-
länder ska genom ett SDR-projekt (via SHIA* och i
samarbete med WFD) få utbildning om FN:s kon-
vention för funktionshindrade.

Några länder, däribland Sverige, har mycket aktivt
medverkat i FN:s arbete med att förhandla fram en
konvention för personer med funktionshinder.
Syftet är att döva i hela världen ska känna till sina
egna medborgerliga och politiska rättigheter, lik-
som de ekonomiska, sociala och kulturella rättig-
heter som ingår i FN-konventionen. SDR:s engage-
ment i utbildningen av döva i utvecklingsländerna
är en av de största och viktigaste satsningar vi kom-
mer att göra.

SDR har en viktig roll i det internationella
samarbetet på olika nivåer. SDR och Sverige har all-
tid setts som ett föregångsland, eftersom SDR
under många år varit aktivt och stöttat många
utvecklingsländer, med ekonomiskt stöd av SHIA.

Det är de nordiska länderna som är mest aktiva. Vi
hjälper döva i många utvecklingsländer – utan att

några religiösa eller politiska värderingar är inblan-
dade. Kunskap är, strategiskt sett, ett viktigt arbets-
verktyg under arbetet med FN-konventionen för
världens funktionshindrade. Kunskap är den vikti-
gaste nyckeln till tillgänglighet och full delaktighet
för teckenspråkiga i hela världen.

Medlemsländer i EUD* kan inte få det ekono-
miska stödet från SHIA för att sprida kunskap om
FN-konventionen, eftersom SHIA inte delar ut eko-
nomiskt bistånd till I-länder*. Medlemsländerna i
EUD kommer dock, i samarbete med EUD-organet,
att arbeta administrativt för att även alla med-
lemsländer ska få utbildning om konventionen.

Samarbete är ledordet. I år fyller DNR, Dövas
Nordiska Råd, 100 år. Alla de nordiska länderna lig-
ger nu långt framme i tillgänglighet för teckenspråk-
iga i samhället. Samarbetet har lönat sig, och det
vi har är unikt i världen.

Danmark kommer i samband med 100-årsjubi-
léet i oktober att anordna en workshop om FN:s nya
konventioner för människor med funktionshinder.

Nästa världskongress äger rum om fyra år, 2011 i
Durban, Sydafrika. Jag vill gärna se fler aktiva
svenska deltagare och föreläsare.

Alla vinner på att vi samverkar med varandra på
olika områden och olika nivåer. Det är så vi utveck-
lar oss. Alla har vi fortfarande mycket att lära och
mycket att jobba för: En bättre värld för oss tecken-
språkiga att leva och må bra i.

Låt mig citera Fjodor Dostojevskij*: *Envar av oss
är ansvarig för alla och allt som sker på jorden.*

MATS JONSSON, STYRELSELEDAMOT, SDR

<http://matsjonsson.blogg.se/>

*Paroll – slagord som
beskriver vad t.ex. ett
parti eller en organisa-
tion vill uppnå

*SHIA – Svenska Handi-
kapporganisationers
Internationella
Biståndsförening

*EUD – European Union
of the Deaf (dövas EU)

*I-länder – industrialise-
rade länder; rika länder

*U-länder – utvecklings-
länder; fattiga länder

*Fjodor Dostojevskij
(1821–1881) rysk förfat-
tare, en av de främsta
skildrarna av det
mänskliga psyket

SDR hemsida: www.sdrf.se
Information: info@sdrf.se

SDR Stockholm
Adress:
SDR, Förmansvägen 2, plan 6
117 43 Stockholm
Tel. vx: 08 442 14 61
Texttel. vx: 08 442 14 60
Fax: 08 442 14 99

SDR Leksand
Adress:
SDR, Box 300
793 27 Leksand
Tel. vx: 0247-641 00
Texttel. vx: 0247-641 01
Fax: 0247-151 03

Förbundsordförande
Lars-Åke Wikström
law@sdrf.se
Texttel. 08 442 14 63
3G-mobil 0735 033349

Informationschef
Helena Fremnell Ståhl
hfs@sdrf.se
Tel. 0247 64147
Tel. (tal/SMS) 070 215 46 33

**Frågor och
materialbeställning**
info@sdrf.se

SDR plusgiro: 90 00 24-1

Material till Slingan
slingan@sdrf.se
Telefax 0247-151 03

Bli stödmedlem
medlem@sdrf.se

Intressepolitisk chef
Tord Lind
tord.lind@sdrf.se
Texttelefon 08-4421480
Mobil/SMS 070 215 46 33

Försäljningsavdelning
shop@sdrf.se
Taltelefon 0247-140 65
Texttelefon 0247-100 24
Fax 0247-141 35

**Sveriges Dövas
Pensionärsförbund**
karl-erik.karlsson@sdrf.se
Texttelefon 08-89 44 23

**Sveriges Dövas
Ungdomsförbund**
Texttelefon 08-442 14 96
Fax 08-442 14 97
sdu@sdrf.se

Västanviks Folkhögskola
Box 300, 793 27 Leksand
Texttelefon 0247-641 01
Taltelefon 0247-641 00
Fax 0247-101 65
www.sdrf.se/vv

Cirka 2.500 personer från 135 nationer samlades i juli i Madrid för att övervara invigningen av den 15:e världskongressen för döva.

Magnifik invigning av världskongressen

Två teatergrupper, den ena hörande, den andra döv, spelade tillsammans upp en vacker och gripande föreställning. Det började med ett tiotal självlysande planeter som cirkulerade runt oss publiken, och slutligen kom vår egen planet som presenterades med de fyra elementen: Eld, vatten, jord och luft.

Därefter togs dövas livshistoria upp som en genomgående röd tråd – från Milanokongressen på 1800-talet då teckenspråket förbjöds, och fram till våra dagar då teckenspråket äntligen börjar få användas fritt. Det var en stark, visuell och tänkvärd föreställning, som de spanska arrangörerna av kongressen kan vara stolta över.

Spaniens vice president Maria Fernandez de la Vega höll invigningstalet. Hon betonade att en nations rikedom kan mätas via medborgarnas trygghet och allt fler och bättre rättigheter som skapar självständighet. Frihet, rättvisa och jämlikhet måste genomsyra det politiska och civila samhället, sade hon.

WFD:s* president Markku Jokinen gratulerade det spanska dövförbundet för det senaste årets arbete för att förbereda och genomföra kongressen. Han betonade i sitt tal att utan språkliga rättigheter har vi inga mänskliga rättigheter. Därför är erkännandet av teckenspråket en absolut nödvändighet för att garantera att dövas rättigheter är säkrade överallt i världen.

Luis Canon, president i spanska dövförbundet CNSE, var glad över möjligheten till erkännande av teckenspråket, och över att språket hela tiden utvecklas. Han sade vidare att kongressen kan ses som en bekräftelse på dövas starka kulturella identitet och på kampen för att stärka solidariteten och nå de uppsatta målen.

Han betonade avslutningsvis att vi inte måste rätta oss efter vad andra säger att vi är, utan vi har rätt att identifiera oss själva – vilka vi är, vad vi önskar och vilken identitet vi vill ha.

TEXT: LENNART TJÄRNSTRÖM.

FOTO: TOMAS LAGERGREN

*WFD – World Federation of the Deaf; dövas världsförbund

Ögonblicksbilder WFD 2007

Koreanska deltagare i vackra dräkter.

Bruno Druchen.

Intresset stort i utställningshallen.

Harlan Lane.

Kim Robinson och Yerker Andersson.

Spaniens vice president Maria Fernandez de la Vega, Markku Jokinen och Liisa Kauppinen.

Euphransa Mbewe från Zambia

Protest mot höga entréavgifter – fler besökare utanför än inne

2.500 personer betalade deltagaravgift till den 15:e världskongressen för döva i Madrid. Men de unga hotade demonstrera mot den orimligt höga avgiften.

– Vi hade förväntat oss cirka 5.000 betalande deltagare, men endast 2.500 har betalat. Men med stöd av utställningar, teater, pub och försålda saker hoppas jag ändå att kongressen ekonomiskt ska gå ihop, sade Feliciano Sola Limia, ordförande i organisationskommittén för WFD:s 15:e världskongress i Madrid.

Utanför kongressplatsen beräknar man att det fanns cirka 3.000 döva från hela världen som var på plats, men vägrade betala deltagaravgiften.

De ansåg att avgiften på ca 5.000 kronor för kongressveckan var allt för hög. De yngre döva var så arga att de hotade demonstrera. Kommentarer?

– Deltagaravgiften beslutades redan för fyra år sedan,

och vi har inte hört några klagomål förrän nu. De yngre döva har haft möte med Dövas Världsförbund (WFD) och diskuterat avgiften, sa Feliciano Sola Limia, som också är vice president i WFD.

Feliciano var upprörd över det företag om skulle ansvara för kongressens service. Det uppstod bland annat problem med biljetter.

– De visade också nonchalans, trots att de fått betalt för tjänsterna. Nu blev vi tvungna att rycka in själva och lösa vissa ärenden, sa Feliciano förargat.

• Något du uppskattat under kongressveckan?

– Att WFD:s 15:e världskongress i Madrid har slagit rekord. Döva från 135 länder har deltagit.

Spanska staten har varit till fint stöd. De har betalat alla kostnader för två representanter från 62 utvecklingsländer.

TEXT: LENNART TJÄRNSTRÖM

FOTO: TOMAS LAGERGREN

Feliciano Sola Limia.

Låw fick fint pris

■ Vid WFD:s generalförsamlings avslutning fick SDR:s förbundsordförande Lars-Åke "Låw" Wikström ta emot Österrikes dövförbunds tredje Award.

Österrike fick den 6 juli 2005 teckenspråket godkänt som officiellt språk. Första Award fick 2005 Ursula Hauner, förbundsminister för bl.a. sociala frågor. Det andra Award delades ut 2006 till Franz Huanigg, minister för bl.a. frågor som berör handikapp. Det tredje gick till den svenske SDR-ordföranden. Det österrikiska förbundets president Helene Jormer motiverade:

– Lars-Åke Wikström har stimulerat oss när det gäller användning av teckenspråket, hur man ska organisera det, och hur man kan bedriva lobbyverksamhet i frågor som rör teckenspråk. Vid besök i Sverige har vi blivit varmt mottagna och fått värdefull information.

– Jag är imponerad av det arbete Österrikes dövförbund genomfört, sade Låw.

LENNART TJÄRNSTRÖM

Human Rights Prize till Liisa

■ WFD:s förra president, Liisa Kauppinen från Finland, fick ta emot WFD Human Rights Prize för sitt hängivna arbete och bidrag till kampen för dövas mänskliga rättigheter. Liisa Kauppinen har utfört ett intensivt arbete med internationella institutioner för erkännandet av döva personers rättigheter och behov.

L.T.

Protestaktion via webben

• Hallå där, Patrik Nordell – du bar ett vitt band om armen, liksom många unga deltagare gjorde under kongressveckan. Varför bar ni bandet?

– Vi vill protestera mot de höga priserna på kongressen – 500 euro för en vecka. Jag träffade fransmannen Eric Lawrin i den franska staden Reims före kongressen och han var kritisk mot de höga avgifterna. Vi iscensatte en aktion, som gick ut på webben, på vlog-sajten wfd.tumblr.com

Runt 2.000 personer hade kollat in sajten innan kongressen började. Sedan bar många kongressdeltagare vita band för att stödja aktionen. Ett par protestaktioner genomfördes.

Många döva hade rest till Madrid, men gick aldrig in på kongressområdet – de hade inte råd. De menar att det bara blir den rika gräddan av dövvärlden som kan gå på föreläsningarna – något som de är starkt emot. Majoriteten av gästerna på kongressen var förbundstjänstemän. Privatpersonerna var desto färre, något som Patrik vill förändra:

– Vi vill inte se en polarisering – bara tjänstemän här? Nej, vi vill se en blandning. Vanligt folk ska kunna hänga med, som det var förr. Nu är det pengar som styr och den utvecklingen går åt fel håll, tycker Patrik och tillägger:

– Allt behöver inte vara så påkostat och dyrt – det viktiga är ett kollektivt tänkande. Därför vill vi visa genom det vita bandet att det är många som delar vår uppfattning. Vi hoppas att nästa kongressland, Sydafrika, inser det och att priserna blir mer normala så att vanligt folk kan delta.

Patrik vill betona att aktionen inte var en protest mot världsorganisationen WFD, utan mot det spanska förbundet som arrangerat kongressen.

– Vi vill bara ha öppenhet för alla, avslutar Patrik.

Bara 2.500 fullpris-kort såldes. Det spanska förbundet hade räknat med cirka 5.000.

TEXT OCH FOTO: TOMAS LAGERGREN

HALLÅ DÄR...
PATRIK NORDELL

WFD blir allt starkare

Markku Jokinen från Finland omvaldes nästan enhälligt av generalförsamlingen till WFD:s ordförandepost. DT fick fem minuter med den stressade ordföranden, som hade fullt program under veckan, men ser ljus på framtiden för världsförbundet.

ETT ÖGNBLICK... MARKKU JOKINEN

*Ratifikation – beslut av en lagstiftande församling att godkänna ett avtal

*WFD – World Federation of the Deaf; dövas världsförbund

• Hur känns det att få ett så stort förtroende av medlemsländerna?

– Det känns bra! Jag var förvånad för ett halvår sedan när jag insåg att ingen annan ville kandidera till presidentposten. Det kan betyda att jag har ett stort förtroende och det känns jättebra. Jag känner tillförsikt för de fyra åren som kommer, men det var tuft för några år sedan, säger Markku, som syftar på de ekonomiska problem WFD dragits med.

– Nu känner jag att WFD är starkt. Medlemsländerna är hela 128 stycken idag. Jag tror att de blir fler under de kommande åren.

• Vad händer nu?

– Generalförsamlingen har bland annat bestämt att FN-konventionen ska ha högsta prioritet och vi ska få den ratificerad*. Det krävs 20 länder för att den ska träda i laga kraft som en internationell lag. Den ska översättas till olika språk och vi kommer att följa upp det – konventionen kan uppfattas olika på grund av olika språk.

– Att vi får den ratificerad är mycket viktigt – internationella lagar kan man inte bryta mot. En konvention som är ratificerad av många länder är mycket stark.

• Ska Sverige ratificera den?

– Sverige och Finland ratificerar nog konventionen om ett eller två år, har jag fått signaler om. Först vill man undersöka vad konventionen innebär. Innan konventionen har nått 20 länder kan det ta tid, arbetet med handikappkonventionen har tagit många år, och det kommer att dröja ett tag till.

• Grattis och lycka till med det fortsatta arbetet!

– Tack! säger Markku och skyndar vidare till ett annat möte.

TEXT OCH FOTO: TOMAS LAGERGREN

WFD:s styrelse fram till 2011:

• Markku Jokinen, Finland, ordförande
• Feliciano Sola Limia, Spanien, vice ordförande
• Colin Allen, Australien
• Deborah Oyuu Iyute, Uganda
• Bikash Dangol, Nepal

• Johan Bert Wesemann, Holland
• Hanne Berge Kvitvaer, Norge
• Valery Rukhlev, Ryssland
• Wilma Susan Newhoudt-Druchen, Sydafrika
• Tomas Hedberg, Sverige
• Joseph Murray, USA

FN:s konvention om funktionshindrade:

Språket en mänsklig rättighet

– FN-konventionen ska ses som en komplettering till andra konventioner om mänskliga rättigheter. Den ska säkra och skydda de funktionshindrades rättigheter, sade Nya Zeelands FN-ambassadör Don MacKay.

FN-ambassadör Don MacKay inledde WFD*-kongressens första dag med sitt föredrag "Bryt ner barriärerna", som handlade om den nya FN-konventionen till skydd för funktionshindrade.

Don MacKay är en av dem som arbetar med FN-konventionen om funktionshinder, och han har ägnat sig åt frågor kring diskriminering. Han gav inledningsvis lite siffror, bland annat att 30 procent av världens människor har något funktionshinder, och att 80 procent av dessa kommer från u-länderna*.

Den nya FN-konventionen förbjuder diskriminering mot funktionshindrade inom alla livets områden. För alla dövas del erkänner konventionen tecken-

språket som en full språklig rättighet. Den omfattar också tillgänglighet, jämlikhet och delaktighet i det politiska livet.

– Vissa förändringar måste göras för att vi ska kunna eliminera alla hinder som finns i samhället med hänsyn till utbildning, kommunikation, arbete och delaktighet i det kulturella livet, sade Don MacKay.

Han betonade vidare att varje land måste se över sitt eget system, och han ansåg att det är samhällets ansvar att synliggöra och följa upp dessa frågor så något blir gjort.

Don MacKay avslutade sitt föredrag med att påpeka att funktionshindrades rättigheter framför allt är en fråga om det sätt som samhället ser på funktionshindrade. I verkligheten förvägras ofta människor med ett funktionshinder sina rättigheter, och därför ska konventionen fokusera på att dessa rättigheter ska inkluderas i alla delar av samhället.

LENNART TJÄRNSTRÖM

WFD fick 25.000 dollar

■ Vid avslutningen av världskongressen i Madrid överlämnade NAD:s (amerikanska dövförbundet) ordförande Bobbie Beth Scoggins och regissör Bernard Bragg en gåva på 25.000 dollar till WFD. Pengarna ska användas i WFD:s kamp för mänskliga rättigheter. Många andra i USA är också involverade i gåvan genom att de stött Bernard Braggs teater "Theatre in the Sky".

För första gången – dövas situation undersöks globalt

Ett unikt globalt projekt som finansieras av SHIA och de nordiska dövförbunden startades den 1 juli i år och ska fortgå till i slutet av 2008.

I WFD:s sju regionala sekretariat (Asien & Pacific, Centralamerika & Karibien, Centraleuropa, Östeuropa & Centralasien, Östra & Södra Afrika, Sydamerika och Arabländerna) ska en förstudie om dövas livssituation genomföras under ledning av Collin Allen. Han är döv och kommer ursprungligen från Australien, men har de senaste tio åren arbetat med projekt bl.a. i Kambodja och nu senast i Kosovo.

Svenska SHIA står för 87 procent av kostnaderna och Dövas Världsförbund, WFD, för 13 procent. WFD:s kostnader betalas av SDR och de övriga nordiska dövgorganisationerna.

I varje region ska Collin Allen skapa samarbete med personer som ska genomföra studien. En gemensam frågemodell ska användas. Frågorna kommer bland annat att översättas till internationellt teckenspråk på DVD.

Resultatet av förstudien kommer att bli ett underlag för det egentliga huvudprojektet, som förhoppningsvis kommer att startas direkt vid årsskiftet 2008-2009.

Vill få helhetsbild

Målet med projektet är att få en helhetsbild av dövas situation i förhållande till FN:s mål. FN vill före år 2010 få in statistik. Det behövs siffror för att kunna mäta framsteg och bakslag i arbetet med att nå målen om mänskliga rättigheter. Men siffrorna är bara verktygen. Syftet är att människor runt om i världen ska få bättre förutsättningar att leva utan fattigdom och hunger och att de ska ha tillgång till rent dricksvatten, utbildning, hälsovård och arbete.

– Det kommer att bli spännande. Samtidigt finns en viss oro, eftersom jag inte vet vad som dyker upp i de olika regionerna. Det kan uppstå fler problem än vad vi räknat med, sa Collin Allen, när han tillsammans med SHIA presenterade projektet för representanter från de sju regionerna i samband med världskongressen i Madrid.

TEXT: LENNART TJÄRNSTRÖM. FOTO: TOMAS LAGERGREN

Collin Allen.

**SHIA – Svenska Handikapporganisationers Internationella Biståndsförening*

Svenskar föreläste i Madrid

Flera svenska föreläsare medverkade under Madridkongressen med intressanta teman:

Maria Hermansson, lärare på Birgittaskolan i Örebro, föreläste i utbildningskommissionen om "Tvåspråkighet i skolor för döva och hörselskadade i Sverige", en pedagogisk studie. Den startade 2005 och under 2006 har man undersökt hur personalen i specialskolorna i Sverige ser på de resultat som uppnåtts. Allt för att i framtiden kunna utveckla det tvåspråkiga sättet att undervisa.

Mats Jonsson, lärare vid Stockholms universitet och ansvarig för skolfrågor inom SDR, föreläste i utbildningskommissionen om döva och hörselskadade i den framtida teckenspråksskolan. Teckenspråket är grunden, en gemensam närmare för alla elever med hörselnedsättning, ansåg Mats.

Om alla samlas under samma tak, i en skola med spetskompetens på alla områden, får vi en bra skola för döva och hörselskadade, sa Mats, som även berörde CI-frågan*: Resultaten varierar individuellt. CI är ett avancerat tekniskt hjälpmedel, men det kan inte göra döva barn fullständigt hörande. De som fått CI behöver teckenspråket i de flesta situationer i livet, sa Mats.

Thor Nielsen, Stig Kjellberg och Johnny Kristensen presenterade i teknikkommissionen ett svenskt projekt som genomförts under 18 månader. Med 3G-teknik kan döva personer kontakta en teckenspråks-

tolk som tolkar mellan teckenspråk och tal. Servicen kan användas spontant, t.ex. vid ett bankbesök. Föreläsarna betonade att den mobila servicen skapar flexibilitet, så att teckenspråksanvändarna blir mindre beroende av tolkresurser och inte behöver boka tolk i förväg. Nu kan döva kommunicera mer spontant, menade de tre.

Patrik Nordell, Stockholm, föreläste i kommissionen för medicin/bioteknologi om "Döv medvetenhet: mänsklig och biologisk verklighet". Att få en hörande baby – en bra lösning? Med hjälp av den nya gentekniken finns möjlighet att välja mellan att föda en döv eller en hörande baby.

Vi lever med inställningen att dövhet är lika med problem – men det är bara en illusion, skapad av förtryckare, ansåg Patrik. Om föräldrar väljer bort ett dövt barn så omänskliggör de alla döva, inklusive sig själva, ansåg Patrik. Det är bara de döva individerna själva som kan göra sig fria och hitta en egen identitet, sade han bl.a.

Gunnar Hellström, Stockholm, ägare till företaget Omnitor AB, föreläste i teknikkommissionen om nya kommunikationshjälpmedel för döva och dövblinda. Den nya 3G-standard som nyligen godkänts innehåller realitetskommunikation i både video, realtidstext och tal, och kommer att få stor betydelse för funktionshindrade, sa han.

TEXT: LENNART TJÄRNSTRÖM. FOTO: TOMAS LAGERGREN

Maria Hermansson.

SDR:s ordförande Lars-Åke Wikström berättade under en "vikingaafon" om Dövas Nordiska Råds historia under 100 år.

Vårda vårt kulturarv!

Paddy Ladds, döv lärare och forskare vid Bristols universitet i England, hade "Kulturella rättigheter och teckenspråket" som tema i sitt föredrag. Han menar att de språkliga rättigheterna har liten betydelse om döva inte har tillgång till kulturella rättigheter.

– Dövas kultur är därför oerhört viktig. Den ger oss styrka och inspiration att forma våra kulturella liv och se hur våra erfarenheter kan förmedlas via visuell och skriftliga former, sade han.

Döva bör lära av sin egen historia för att bättre förstå var vi står idag. Paddy Ladds anser också att det är lika viktigt att hörande människor förstår dövas kulturella värderingar.

Paddy Ladds menar att genom individualisering har dövas kultur blivit koloniserad av hörande. Dövas situation försämras idag, påpekade han – dövskolorna läggs ner och döva barngrupper splittras.

Förtryckande system

Han jämförde några exempel på kolonialismens olika uttryck, det vill säga att ett system förtrycker andra grupper – indianerna i Amerika, aboriginerna i Australien, t.ex. På grund av globaliseringen har frågor om kulturell mångfald blivit viktigare. En dialog mellan olika kulturer och samhällen bör skapas för

Paddy Ladds.

att skydda kulturarv i alla former.

– Varje enskild individ har rätt till en kollektiv medvetenhet som grupp, menade Paddy Ladd.

För döva som grupp innebär det en diskussion om vem som äger teckenspråk och forskning, vem som utvecklar och bevarar dövas kulturarv. Döva barn behöver följa gruppens kulturella kriterier och vi som grupp kan inte kämpa ensamma.

Paddy avslutade sitt föredrag med ett citat från en afroamerikansk medborgarrättskämpa: "Det var både svarta och vita som arbetade tillsammans för att slopa slaveriet i Amerika."

Detta citat kan också tillämpas på oss: Det måste vara både döva och hörande som arbetar tillsammans för att lösa dövas problem.

TEXT: LENNART TJÄRNSTRÖM, FOTO: TOMAS LAGERGREN

Nästa kongress i Sydafrika

Sydafrika fick 62 röster och Turkiet 19 när plats för nästa världskongress bestämdes vid WFD:s* generalförsamling i Madrid.

Sydafrika kommer att förlägga kongressen till Durban, en modern stad med över tre miljoner invånare, milslånga sandstränder och en stor hamnstad.

– Under världskongressen 2011 vill vi visa att Afrikas problem inte bara är kampen för att få teckenspråket accepterat. Många döva i Afrika lever i fattigdom – de har inte tillgång till skolgång, vatten, bostad. Det påverkar i hög grad dövas sätt att leva, sade Vilma Newhoudet-Druchen, döv parlamentsledamot i republiken Sydafrika.

Och hennes make Bruno Druchen, ordförande i Sydafrikas dövförbund, nickade instämmande när DT stötte ihop med dem vid världskongressen i Madrid.

L.T.

Vilma Newhoudet-Druchen.

*WFD – World Federation of the Deaf; dövas världsförbund

Fallet med de asylsökande döva bröderna Farkondeh i Filipstad, som DT följt (senast i DT nr 3-07) har ännu inte fått någon lösning. Bröderna har nu gått under jorden* av rädsla att omhändertas och avisas till Iran. De befinner sig på okänd ort. Samtidigt har EU-domstolen tagit upp deras fall.

Fallet Farkondeh prövas i EU-domstolen

Avslag igen för br

De döva bröderna Farkondeh i Filipstad, som DT följt, har nu gått under jorden* av rädsla att omhändertas och avisas till Iran. De befinner sig på okänd ort. Samtidigt har EU-domstolen tagit upp deras fall.

De döva bröderna Farkondeh i Filipstad, som DT följt, har nu gått under jorden* av rädsla att omhändertas och avisas till Iran. De befinner sig på okänd ort. Samtidigt har EU-domstolen tagit upp deras fall.

*Gå under jorden – gömma sig

*Konvertera – övergå till annan religion eller annat samfund

*FARR = Flyktingsgruppernas och Asylkommitternas Riksråd

Nu hoppas bröderna på ett positivt utslag i EU-domstolen. Det är, enligt deras ombud pastor Bengt Sjöberg, deras sista chans att få stanna i Sverige, där de hunnit anpassa sig och lärt sig språket. De är rädda att bli hårt straffade om de återvänder till Iran, eftersom de har konverterat* till kristendomen.

De hoppas på EU-domstolen – annars tänker de stanna kvar i minst två år till; då har de varit i Sverige i sju år. Om man kan bevisa att man varit i Sverige i sju år, blir man svensk medborgare, säger pastor Sjöberg – då kan man inte längre utestängas från det svenska samhället.

Myndigheternas behandling av bröderna Farkondeh upprör Bengt Sjöberg, som är aktiv i FARR*. Han anser det omänskligt att låta folk leva utanför samhället i sju år.

Daniel Farkondeh är fast besluten att fortsätta kampen:

– Vi kommer att stanna i landet så länge det går, säger han till DT.

Bengt Sjöberg säger att Migrationsverket har bedömt brödernas situation på fel grunder:

– De har gått efter en elva år gammal bedömning av situationen i Iran, säger han, och menar att där är värre idag, med den hårdföre islamske president Ahmadinejad, som inte tolerar oliktankande.

– Vi blir hängda om vi återvänder, säger Sassan Farkondeh med skräck i blicken.

Daniel berättar om livet som gömd:

– Den första tiden var vi oroliga och kände oss ensamma. Men nu känns det bättre. Vi får stöd av vänner och frivilliga som skickar gåvor.

De har inte träffat Bengt Sjöberg sedan de gömde sig, men uppger att de ändå upprätthåller kontakten. Migrationsverket har lämnat över ärendet till polisen. Bröderna håller sig gömda för att polisen inte ska kunna avvisa dem ur landet med tvång.

TEXT: TOMAS LAGERGREN

SDR hos migrationsministern:

Västanvik kan ta hand om döva asylsökande

Den 13 juni uppvaktade representanter för SDR migrationsminister Tobias Billström. Mötet gällde hur man kan förbättra situationen för döva asylsökande.

Hanteringen av döva asylsökande och invandrare har inte fungerat tillfredställande. De nyanlända döva har placerats på olika platser i landet utan möjlighet att få lära sig svenska och svenskt teckenspråk.

SDR har arbetat fram ett förslag på hur situationen för döva som kommer till Sverige kan förbättras. Förslaget innebär en centralisering och samordning av mottagandet av döva asylsökande, till en enda plats i Sverige, där de ska erbjudas boende och utbildning. SDR anser att Västanviks folkhögskola är mest lämpad att ta hand om dem.

Ministern lyssnade och ställde frågor. Han hänvisade till en utredning som ska se över LMA, lagen om mottagandet i asylprocessen.

– Direktiven är under utarbetning inom regeringskansliet, och vi hoppas få direktiven fastlagda och en utredare tillsatt i början av hösten, säger Johanna Sjö, politiskt sakkunnig på justitiedepartementet.

Utredningen förväntas bli klar till nästa höst.

TEXT OCH BILD: LENNART TJÄRNSTRÖM

Tobias Billström tecknar sitt namn.

Fr.v. Kerstin Kjellberg, Suzanne Albin, Liselotte Burvall, Tobias Billström, och Lars-Åke Wikström.

40 döva asylsökande

■ Situationen för döva asylsökande berörs i betänkandet "Översyn av teckenspråkets ställning" (SOU 2006:54).

SDR har träffat både utredaren och migrationsministern och informerat om situationen för ca 40 döva asylsökande som idag finns placerade på olika orter i Sverige – ofta helt utan kontakt med andra döva och utan möjlighet till kommunikation på teckenspråk.

SDR har utarbetat ett förslag till förbättringar som innebär en centralisering och samordning av mottagandet av döva asylsökande; att man samlar kompetens och kunskap om döva och teckenspråk till en plats i Sverige. Där ska man bland annat erbjuda boende och utbildning i svenskt teckenspråk. Denna samlande plats bör enligt SDR vara Västanviks folkhögskola.

SDR:s förslag har fått positiv respons och utredaren ska besöka Västanvik under hösten. Utredningen ska redovisas 2 juni 2008.

SDR hårdbantar – verksamheten skärs ner

Målet är ekonomisk balans 2009

Kommer styrelsen att kunna arbeta vidare, trots att den inte beviljades ansvarsfrihet för det ekonomiska katastrofåret 2006? Det var frågan, efter SDR:s stormiga representantskapsmöte i maj 2007

SDR:s representantskapsmöte
**Styrelsen fick inte ans
– men fortsatt förtro**

När styrelsen fick beskedet om att den inte skulle beviljas ansvarsfrihet för 2006, blev det en stor diskussion. Men styrelsen fick ändå sitt förtroende bekräftat av de 13 medlemmarna i representantskapet.

**Adjungera – att uppta eller förordna en tillfällig ledamot*

När SDR-ledningen återsamlades efter sommarledigheten stod det klart att styrelse och ledning sitter kvar. En tuff sparplan ska genomföras. Sju tjänster försvinner, andra minskar i arbetstid, några byter avdelning. Totalt berörs 13 tjänster, vilket medför väsentliga inskränkningar av verksamheten.

SDR Tecken AB – som ombildades till aktiebolag så sent som 2006, är i praktiken nedlagt. De minskade resurserna kommer i övrigt att främst drabba information och kommunikation, men även det intressepolitiska arbetet.

SDR:s ekonomiska läge är fortfarande allvarligt. Mötet med Äldre- och folkhälsoministern Maria Larsson i juni klargjorde att det inte blir några ytterliga

re extrapengar från regeringen. I stället rekommenderades SDR att börja ta betalt för tjänster till samhället.

Leksands Sparbank ställer villkor för att bevilja nya lån, bl.a. att SDR ökar den ekonomiska kompetensen i styrelsen genom att den ekonomikonsult som SDR anlitat adjungeras*, att man aktivt söker fondmedel, att man skyndsamt genomför försäljning av fastigheter i Leksand (försäljningsavdelningens byggnad i Moskogen och en tomt i Västanvik). Spekulanter finns, enligt uppgift.

SDR:s administration omorganiseras. Intressepolitik och kommunikation slås samman och koncentreras till Stockholm. Försäljning och ekonomi flyttar ihop i Västanvik.

Med detta åtgärds paket, tillsammans med uppsägningar och pensionsavgångar, ska SDR minska sina kostnader med 4 miljoner. Senast under 2009 ska förbundets ekonomi – enligt handlingsplanen – åter vara i balans.

BL

Nya skolmyndigheten till Örebro?

Var ska den placeras, den stora nya myndighet som skapas när Specialskolemyndigheten i Örebro och Specialpedagogiska institutet i Härnösand ska slås samman?

En sammanslagning förordas av regeringsutredaren Hans Forsell. Den nya skolmyndigheten blir stor, både vad gäller personal och ekonomi. Totalt handlar det om cirka två miljarder kronor och över tusen anställda.

Specialskolemyndigheten (SPM) i Örebro ansvarar för specialskolor för döva, hörselskadade och dövblinda elever, och institutet i Härnösand (SIT) ger råd för

pedagogiska insatser för funktionshindrade elever. De båda institutionerna har i dag vardera cirka 600 anställda.

Landshövdingen i Örebro län, Sören Gunnarsson, argumenterar i 22 punkter för att den nya myndigheten bör placeras i Örebro. Örebro ligger mitt i landet och har bra kommunikationer, säger han bl.a., och ingen annanstans i Sverige finns så mycket samlad kompetens när det gäller undervisning för barn med funktionshinder. I Örebro finns redan idag en rad verksamheter som kan komma att tillhöra den blivande myndigheten; Birgittaskolan, Ekeskolan, Specialpedagogiska Institutets (SIT) regionala kontor och läromedelsenhet, samt SPM:s centrala kansli.

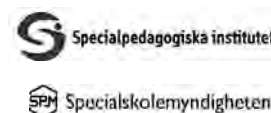

FOTO: BOSTRÖM

Malin Söderberg.

Malin blev årets Miss Gay

■ Vid årets Stockholm Pride Festival* i början av augusti korades döva Malin Söderberg – till sin egen stora överraskning – till Miss Gay Sweden. Motiveringen lød: "Snygg, smart, och kan svara för sig själv".

Så här argumenterade Malin varför hon borde bli Miss Gay. "Jag är en sprudlande

människa. Flatvärlden behöver visa upp att det finns olika slags tjejer/kvinnor. Jag är döv. Genom att bli Miss Gay kan jag vara en förebild för unga döva tjejer som ännu inte vågat komma ut. Om jag blir Miss Gay kan jag inspirera fler att lära sig teckenspråk och på så sätt underlätta för andra döva HBT-personer. Och trots att jag inte hör musik är jag mästarinna på dansgolvet."

Årets festivaltema var sport, och Malin är en utpräglad sportig tjej, som bl.a. är med i fotbollslandslaget för döva. Dessutom gillar hon att åka snowboard och fotografera.

**Pride Festival – festival som firar HBT (homosexuella, bisexuella och transpersoner)*

Anna Ljungqvist (ovan)
efterträder Barbro Gramén
som producent.

Barbro Gramén.

Annas vision som ny producent vid Tyst Teater:

Mer scenkonst för fler unga döva

Anna Ljungqvist har efterträtt Barbro Gramén som producent på Tyst Teater. Hon jobbade tidigare på Riks Drama med Lars Norén och Ulrika Josephson och var inte alls på väg därifrån, när Tyst Teaters konstnärliga ledare Josette Bushell-Mingo frågade om hon ville jobba med dem.

– I livet måste man göra val, och jag kände att om jag inte hoppade på denna utmaning så skulle jag ångra mig. Så jag sade ja, säger Anna Ljungqvist.

• Vad var det som lockade?

– Under mina år på Riksteatern hade jag sett Tyst Teater och blivit nyfiken på kulturen och språket. En av mina bästa vänner jobbar med döva och det kanske också påverkade mitt intresse. Jag tycker att mitt arbete är otroligt spännande. Jag får möjlighet att använda mina erfarenheter från teaterarbete i kombination med att lära känna en ny kultur och ett nytt språk. Jag har alltid varit intresserad av andra kulturer. Har t.ex. tidigare arbetet med Stockholms Orientfestival och varit med om att introducera arabisk kultur i Stockholm.

• Du kan redan teckenspråk?

– Ja, förra sommaren gick jag teckenspråkskurs på Västankvik, och det var så himla bra. Jag hade grundat med en kurs på Dövas Hus under våren så jag kunde gå nivå 2 direkt. Tycker jag har lärt mig en hel del på ett år men är inte på något vis flytande i språket. Men jag är mycket motiverad att lära mer.

• Har du några visioner i arbetet som producent för Tyst Teater?

– Jag ser fram emot att arbeta nära Josette och hennes kreativa idéer, och tror att vi tillsammans med ensemblen och deras långa erfarenhet ska kunna ta Tyst Teater mot en spännande framtid – som ett centrum för döv scenkonst och utbildning. Startpunkt förhoppningsvis 2010.

– Jag hoppas ur mitt producentperspektiv att vi ska kunna skapa mer resurser till verksamheten. Möjligheten för unga döva att både få utöva och se mer scenkonst, är något vi vill bidra till.

LENNART TJÄRNSTRÖM

Vässad förmedlingstjänst för bildtelefoni

Bättre öppettider, snabbare svar och ökad kapacitet – det är några av förbättringarna i det nya avtalet om förmedlingstjänst för bildtelefoni som PTS tecknat med Tolkcentralen vid Örebro läns landsting.

Förmedlingstjänsten för bildtelefoni är en tjänst som upphandlas av PTS för att döva och hörselskadade ska kunna kommunicera med hörande och tvärtom. Den är kostnadsfri för användaren. Från den 1 januari 2008 kommer användarna att märka en rad förbättringar:

- öppettiderna blir 07–20 vardagar och 09–15 på helger
- högst en minuts svarstid för 90 procent av alla samtal
- kundtjänst med tal- och teckenspråkig personal

• krav på att tjänstens kapacitet ska kunna öka från beräknade cirka 10.000 samtal per månad

• ny webbplats för tjänsten med information även på teckenspråk

Det nya avtalet gäller i två år från och med den 1 januari 2008 och beräknas kosta mellan 13 och 15 miljoner kronor årligen, beroende på det antal uppdrag som utförs.

PTS upphandlar nu åtta tjänster och ett flertal försöksverksamheter inom elektronisk kommunikation och post för att öka tillgängligheten. Förmedlingstjänsten för bildtelefoni kan idag, förutom samtal från taltelefoner, ta emot samtal från ISDN-bildtelefoner, datorbaserade bildtelefoner, webbklienter och 3G-telefoner, t.ex. "Tolken i fickan".

Las Vegas hyllade döv pokerspelare

■ 30-årige Kristian Obbarius från Härnösand väckte stor uppmärksamhet vid Poker-VM i Las Vegas i somras. Han var den ende döve deltagaren och fick många fans i Las Vegas för sin hårda spelstil och sin gentlemannamässiga attityd.

Kristian har spelat poker i 2–3 år, varav det sista året på heltid. Efter tre dagar vid spelborden i Las Vegas hade han klättrat upp till en 26:e plats totalt. Cirka 6.000 spelare deltog i årets Poker-VM. Kristian tillhörde den lilla svenska grupp som hängde med långt i tävlingarna, men han fick till slut ge sig. Vinnaren, Jerry Yang från USA, fick en prischek på drygt 80 miljoner kronor.

Stöd till teaterskola för döva

■ Statens kulturråd har beslutat att ge sammanlagt tre miljoner kronor till fjorton olika projekt med syfte att öka tillgängligheten till kultur för personer med funktionshinder. Bland dem som får stöd finns Teaterhögskolan i Stockholm som förbereder en skådespalarutbildning för döva. Örebro stadsbibliotek får stöd för att tillgänglighetsanpassa bibliotekets webbkatalog, bland annat med hjälp av instruktionsfilmer på teckenspråk.

(Källa: TT Spektra)

Kritik mot nya sjukregler

■ I augusti beslöt Socialstyrelsen att införa hårdare regler när läkare ska sjukskriva människor. Det ska bli svårare att bli sjukskriven, speciellt när det gäller diagnoser som utbrändhet och utmattningssymtom. Men de nya reglerna har fått hård kritik från flera håll, så Socialstyrelsen ska skriva om reglerna så att de blir tydligare. De nya reglerna kommer inte att börja gälla förrän tidigast i december.

Fångar i koncentrationslägret Auschwitz vid krigsslutet.

Vid en konferens i Saarbrücken i november 2006 var Tysklands dövförbund och Tysklands idrottsförbund tvungna att konfrontera vad som hände under nazitiden.

Sanningen inte så svart-vit

Nya rön om döva under nazitiden

Jochen Muhs är döv och bosatt i Berlin. Han skriver, föreläser, medverkar i tidningar och TV, och är vice ordförande i Deaf History International (internationell organisation för dövhistoria).

Historieintresset har alltid funnits. 1991 började han forska om dövas historia, och från 1994 med fokus på döva under nazitiden. I år har han besökt flera svenska dövföreningar. Med hjälp av bilder, dokument och artiklar berättar han om olika döva människors livsöden under tiden 1933-1945.

Det var depressionstid när Hitler fick makten i Tyskland. Landet hade i början av 30-talet många dövföreningar, och år 1933 sammanförde nazisterna 32 dövföreningar till ett förbund med döve Fritz Alberghs som nazistisk riksrådgivare.

Skydda sina egna

Det fanns också 200 döva med i nazistpartiets stormtrupper. Deras uppgift var att sabotera politiska motståndares möten och skydda sina egna. Över hela Tyskland anordnades Hitlerungdomsläger för att "fostra och disciplinera" ungdomar. Döva hade egna läger.

– De första tecknen på att judar skulle utrotas märktes i det nya dövförbundet. Judar uteslöts från dövföreningarna, säger Jochen.

Paul Kronér hette en döv jude som var aktiv inom sport, speciellt i simning. Han protesterade mot uteslutning av judar med artiklar i media. Han blev förd till koncentrationslägret Auschwitz 1943 och gasa-

des ihjäl, berättar Jochen.

"Rasligt svaga" mördades

Nazismens fruktansvärda intolerans avslöjades först i behandlingen av sjuka och svaga. På statliga institutioner och sjukhus runt om i Tyskland började man ta livet av "rasligt svaga element" genom gas, gifthinjektationer och systematisk svält till döds. Det började med att man tog livet av barn med Downs syndrom, cerebral pares och andra handikapp. Sedan blev också vuxna handikappade utsatta.

Det kallades "eutanasi-programmet", vilket betyder "barmhärtighetsdödande". Vid rättegången mot de nazistiska krigsförbrytarna i Nürnberg 1945-1946 kom man fram till att nazisterna mördat 275.000 handikappade under "eutanasi-programmet". Cirka 1.600 döva utvecklingsstörda mötte döden på det sättet, enligt Jochen Muhs.

Redan 1933 började nazisterna tvångssterilisera handikappade och psykiskt sjuka. De ansåg att dessa personer var kostnadskrävande för samhället. En normal person kostade 125 mark, döva och blinda 1.500 mark.

– Unga par var tvungna att hämta äktenskapsintyg för att kunna gifta sig. Detta intyg innebar också tvångssterilisering av personer med ärvd dövhets.

Barnen skulle steriliseras före 14 års ålder. Skolorna hade ansvar för att det utfördes, med Hälsomyndigheten som högsta insats.

►► Forts. på nästa sida

Nyheter i mobilen

■ Först ut i SVT:s satsning på mobil-TV blev Nyhetstecken, SVT:s nyhetsprogram på teckenspråk.

Tjänsten innehåller senaste sändningen av Nyhetstecken och uppdateras varje helgfri vardag som Nyhetstecken sänds. Den senaste sändningen finns tillgänglig från klockan 18.30.

För att kunna se Nyhetstecken krävs att du har en 3G-mobil som stödjer video.

Skriv in adressen mobil.svt.se/tecken i webb/wapläsaren i din mobil och klicka på länken "Senaste sändning". Mobilens mediaspelare startar och visar sändningen som "streamad video".

SVT tar inte betalt för denna tjänst, däremot kan de olika mobiloperatörerna ta betalt för ditt användande av Internet via mobilen. Denna kostnad varierar beroende på operatör och det avtal för datatrafik du har genom ditt abonnemang.

Teckenspråkig information om mobil-TV kan sökas via SVT:s hemsida www.svt.se

Utmaning för arbetsgivare i Örebro

■ Enligt senaste utgivna statistiken från Statistiska Centralbyrån har antalet sysselsatta ökat med 156.000 personer eller 3,7 procent jämfört med april 2006. Men alla dessa förutsättningar ger inte jobb till människor med funktionsnedsättning.

I HSO-Örebro län har man utmanat länet för att halvera arbetslösheten för människor med funktionsnedsättningar fram till år 2009. Man har arbetat med temadagar, ordnat konferenser kring jobbtemat och skrivit artiklar för lokaltidningarna. Och man har kommit fram till att arbetsgivarna är nyckeln till bra lösningar. I rekryteringssituationen är problemet mer attityder och fördomar, och där måste arbetsgivarna bearbetas.

Småföretagarna, de stora företagen, det offentliga som stat, kommun, landsting måste bli bättre på att anställa människor med funktionsnedsättning. Chefer och ledare måste utbildas mer för att bli bättre på detta. Krav måste också ställas på samhällets institutioner som Arbetsförmedling, Försäkringskassa och Samhall. Allt för att ta vara på den specifika kompetens som människor med funktionsnedsättning har.

Och alla som vill få jobb, tycker man i HSO-Örebro län, bör anmäla sig som arbetssökanden på förmedlingen och vara flexibla.

(Källa: HSO Veckobulletinen)

Döva förare lever farligt i USA

Skjutglada poliser gör att döva bilförare lever farligt i USA. Nyligen var det nära att en ung döv man i staden Charleston blev skjuten efter att ha blivit stoppad i en poliskontroll.

När mannen öppnade handskfacket i sin bil för att ta fram papper och penna för att kunna kommunicera, trodde polisen att han skulle ta fram ett skjutvapen och agerade därefter – snabbt och hårdhänt.

– Ett livsfarigt missförstånd, och en skräckupplevelse för den döve föraren, kommenterar John Burdette, ordförande i den lokala dövföreningen West Virginia Association of the Deaf.

Burdette började fundera på vad som kan göras för att undvika så farliga missförstånd. Resultatet blev ett speciellt identitetskort som döva förare kan fästa på solskyddet i sin bil och fälla ner i händelse av poliskontroll. De kan peka på kortet, där det står att innehavaren är döv. På baksidan av kortet finns information till polisen om hur man kan kommunicera med döva.

Kortet delades ut till bilförare vid ett dövföreningsmöte i Charleston, i syfte att undanröja det livsfarliga kommunikationsproblemet när döva stoppas vid poliskontroller.

Jochen Muhs berättar att det under Hitler-tiden fanns döva bland både offren och bödlarna.

►► Forts.från föreg. sida

– Polis kallades in om någon inte kom till anvisad plats för att steriliseras. Cirka 400.000 personer tvångssteriliserades under perioden. Av dem var 17.000 döva, säger Jochen Muhs.

Pryglad av polisen

Av Lovis Varges (1937-2005) har Jochen fått mycket information. Varges var orädd och berättade öppet om allt vad som hade hänt hans familj, där alla var döva. Pappan var tysk, mamman jude, morbror och mormor judar.

– Varges' morbror kallades till polis. Han gick dit och kom aldrig tillbaka. Mormor fick ta hand om urnan efter honom, har Varges berättat för Jochen.

Vid ett annat tillfälle kallades Varges' föräldrar till polisen för att hans mor måste att byta pass, från sitt ursprungliga tyska till ett judiskt. Mamman vägrade, och då blev båda föräldrarna fängslade. Till slut blev mamman tvungen att skriva på, eftersom lille Varges behövde sin mor.

När pappan sedan kom hem efter flera månader i fängelse såg Varges att fadern hade sår över hela ryggen. Han påstod att det hänt en olycka på arbetet. Men så var det inte. Han hade blivit pryglad för att han vägrat skriva på ett skilsmässopapper.

– Han var tysk och skulle inte få vara gift med en judinna. Men till slut gav polisen upp och pappan kunde åka hem.

När det kom bombanfall skulle alla gå ner i skyddsrummet, berättar Jochen – men alla judar fick gå upp på vinden istället.

Diskussionen dröjde

Under de 40 åren efter kriget har det i Tyskland knappt förekommit någon diskussion alls om det som hände. Först kring 1990 kom uppgifter om att 17.000 döva blivit steriliserade under den nazistiska tiden. De fick ersättning under en viss period, efter ett omfattande opinions-arbete.

Vid en konferens i Saarbrücken i november 2006 var Tysklands dövförbund och Tysklands idrottsförbund tvungna att konfrontera vad som hände under nazitiden. Efter utredning blev det känt att även döva funktionärer, medvetet eller omedvetet, var inblandade i det som hände.

De båda förbunden uttryckte en förhoppning att något sådant aldrig skulle upprepas.

TEXT OCH FOTO: LENNART TJÄRNSTRÖM

Sverige bäst i webbttest

■ Den svenska regeringens och riksdagens webbplatser får bäst betyg i en undersökning av EU-ländernas regeringars och parlaments webbplatser, skriver Handisam* på sin webbplats. Det visar en undersökning av tillgängligheten som myndigheten finansierat och som utförts av stiftelsen Funka. Sextio webbplatser har kontrollerats för att se hur de lever upp till de regler som medlemsstaterna gemensamt kommit överens om. Inte någon av de kontrollerade webbplatserna levde upp till alla reglerna.

*Handisam – Myndigheten för handikappolitisk samordning

ANNONS

Personlig utveckling
Personligt ledarskap
Handledning

human arc

www.humanarc.se
tel. 070-590 56 55
Ros-Mari Westerlund Nilsson
Gestaltterapeut

Förändringar på gång – vi måste hänga med

LEDARE: KRISTOFER CARLSSON

Först vill jag tacka för förtroendet jag fick av er alla när jag valdes in i styrelsen. Det är en ny värld jag fått kliva in i och mycket var nytt även om jag varit aktiv inom SDU sedan barnsben. Jag har starka minnen från många SDU-läger, inför varje sommarlov såg jag fram emot dessa läger. Vad jag inte insåg på den tiden var att SDU är mycket mer än så. Senare blev jag nyfiken på intressepolitiken och klev in i den här intressanta världen.

Jag vill med mitt styrelsearbete bidra till ett SDU där alla medlemmar känner sig delaktiga. Genom att ni medlemmar säger ifrån och ställer krav på oss, kommer vi att bli starkare. Vi vill inte ha en atmosfär där vi bara ska lyssna på de äldre och de som vet bättre. En av mina visioner är att vi ska bli en organisation med tydlig och stark profil som svarar mot varje teckenspråkig ungdoms behov. Vi kan lyckas med detta genom att låta varje ungdom känna sig delaktig i vårt arbete. SDU:s nya intressepolitiska program är ett utmärkt verktyg för er själva och oss i styrelsen. Knappa in www.s-d-u.se så finner du vårt intressepolitiska program på vår nya hemsida.

Vi måste bli aktivare än någonsin, med tanke på vilket samhälle vi lever i nu. Det är stora förändringar på gång och många fler förändringar att vänta. Internet är framtidens medium. Webb-TV är hett, det sänds allt fler program på nätet. Det är bra att marknaden breddar sig och hittar nya vägar att nå publiken, men vi funktionshinderade får inte bli bortglömda. Vi är skyldiga oss själva att hänga med i utvecklingen – det är viktigt för att vi alla skall kunna känna oss delaktiga och påverka.

Därför ligger tillgänglighetsfrågorna mig nära hjärtat. Jag kommer att sträva för ett samhälle där vi får ta del av informationsflödet på lika villkor som andra svenska medborgare. Det betyder också krav på SDU att tillgodosä sin medlemmars behov av informationsflöde.

Jag har bland annat hunnit med en SVT-konferens om tillgänglighet. Jan Hermansson, chef för SVT Mellansverige, berättade att man köpt in nya, moderna utrustningar som ska förbättra programtextningen.

Enligt riksdagsbeslutet om sändningstillståndet ska textningen uppgå till 65 procent av alla program som sänds. När det kom på tal att engelska BBC har 100 procent textning på sina sändningar, försvarades SVT:s 65 procent med att BBC också räknar med utländska filmer och program som automatiskt textas. Men det är ju fortfarande 100 procent av BBC:s inhemska sändningar som textas!

Det här är en sak som vi alla inom dövrörelsen kämpat med i många år, och än ska vi inte ge upp. I och med att den tekniska utvecklingen går framåt, måste vi varsko oss själva att inte låta utvecklingen ställa oss utanför. Det finns ett sätt att förhindra detta och det är genom lagstiftning: En lag som reglerar tillgängligheten. Det kommer att ta lång tid, men... Rom byggdes väl inte över en natt?

Tillsammans kommer vi att bräcka fler barriärer än någonsin!

KRISTOFER CARLSSON, styrelseledamot SDU

Bus & skoj på ridläger i Leksand

Trots regn blev årets ridläger lyckat.

Årets ridläger blev i Leksand igen, med flera deltagare som också var med förra året. Det var även nya ansikten plus nya hästar också. Vi var totalt 11 deltagare plus fyra ledare och en assistent.

Dagarna var fartyllade med en massa bus & skoj. Bland annat åkte vi till Leksand Sommarland en dag, och just den dagen var vädret NÄSTAN på vår sida. Det växla-de, men alla (nästan) var riktiga fiskar som badade mycket. En dag då det var dåligt väder åkte vi till Borlänge äventyrsbad och det uppskattades av alla.

Annars var dagarna fyllda med två ridpass per dag plus teori, och naturligtvis stallarbeten som krävs. Speciellt när man

►► Forts. på nästa sida

**Sveriges Dövas
Ungdomsförbund (SDU)**

Adress:
Förmansvägen 2, 6 tr
117 43 Stockholm

Fax:
08-442 14 97

Texttel. adm:
08-442 14 96

Hemsida:
www.s-d-u.se

E-post:
sdu@sdrf.se

**Ordförande:
Sven-Emil Karmgård**

E-post:
sven-emil.karmgard@sdrf.se

3G-mobil/SMS:
0735-050 144

Theodor och Charlotte kastar sig ut i havet.

Bangenomgång vid höghöjdsbanan.

Multi Camp 2007

Roliga dagar i högt tempo

Det kändes som en snabb grisblink så var det hela över, ungdomslägret Multi Camp som i år förlades till Lillsveds idrottsfolkhögskola utanför Stockholm. Så mycket roligt som kan rymmas inom sju dagar! Tjugo deltagare mellan 13 och 17 år hade tillsammans med fem ledare hela elevhemmet för sig själva. Multi Camps första dag rivstartades utanför Hellasgården på Äventyrsbanan, en höghöjdsbana där balanssinnet och höjdskräcken sattes på prov. Samtliga deltagare och ledare var upp till första platån, vilket imponerade stort på instruktören. Merparten fullföljde också hela cirkelbanan!

I Lillsved utövades den ena leken efter den andra, utom- och inomhus: Grupplekar och brännboll eller femkamper och såpaglidning. Och modiga hopp ner i vattnet från den höga bryggan! Om kvällarna spelades det i samlingsrummet och de flesta blev som besatta av kort- och diskussionsspelet "Maffia". Vi ledare rös vid den mysiga åsynen av samtliga deltagare som satt i en stor ring och bara umgicks. Precis den stämning som ska råda under ett läger.

En het kandidat till veckans höjdpunkt är nog onsdagsaktiviteten; ett besök på Zinkensdamms IP och ett träningspass med tio instruktörer från den amerikanska fotbollsklubben Mean Machine, flerfaldiga Svenska Mästare! Gissa om vi kände oss tuffa i full mundering,

redo att tacklas och inge respekt i omvärlden. Se upp för oss!

På morgnarna tillämpades diverse väckningstekniker av oss ledare. En morgon var det gymnastik i militärisk anda, en annan sprutades vatten från stora vattenpistoler. Frågan är om deltagarna eller ledarna hade roligast. Det militära var för övrigt en dags tema, då stafetterna innehöll krypskytte-krärling, och kvällen innehöll en spännande berättarstund med ledare Erik, som själv legat i lumpen.

En annan höjdpunktskandidat är Gokartseftermiddagen, då deltagarna fick utmana varandra på en inomhusbana.

Avslutningsvis tillbringades hela fredag eftermiddag och kväll på Gröna Lund, där gruppen tog den ena högvinsten efter den andra, vilket resulterade i hela sju stycken stora chokladkakor! Fredagen den 13:e hade visst en omvänd effekt. Åkattraktionerna fick flera förtjusta besök av våra deltagare och ledare. Men det var den där snabba grisblinken, för när allt var som roligast var det dags att åka åt varsitt håll. Förhoppningsvis räcker chokladen länge, som en påminnelse om de roliga och tempofyllda dagar vi alla hade i Lillsved.

Tack alla för dessa sju dagar, både deltagare och ledare!

MARIA NORBERG, föreståndare MULTI CAMP 2007

Sebastian försöker komma förbi hindren.

Kolla in alla våra vinster!

►► Forts.från föreg. sida

drömmer om en egen häst, då behöver man känna på hur mycket hästen kräver i skötsel.

På kvällarna var det lekar som Gubben Noak, då delade vi in alla i två lag och 20 olika saker att hämta. Bl.a. var en uppgift att hämta 19 döda flugor... De flesta döda flugor sitter fast i flugfångaren. Kladdigt! ?

Bad med hästarna är höjdpunkten på ett ridläger. Alla red barbacka ner till sjön och badade med hästarna. Det blev en massa skratt, avsittning rakt ner

i vattnet. Enda gången de tyckte det var roligt att ramla av hästen!

Hela lägret avslutades naturligtvis med dressyrprov och hoppning, vilket alla klarade jättebra. Alla föräldrar fick då se sina barn rida, och se hur mycket de har utvecklats på en vecka.

Jag vill tacka ALLIHOP som var med på lägret, stort tack till personerna på anläggningen också, som gjorde vår tid där "super".

MALIN HIDBORN

En hälsning från ombudsmannen

■ Den 1 september åker jag till England för språkstudier i fyra månader. Min engelska behöver putsas till lite för att lättare hantera internationella kontakter i mitt arbete på SDU. Jag finns åter i tjänst den 7 januari 2008. I skrivande stund är det inte klart med någon ersättare under den tid jag är borta. Jag vill önska er en riktig skön höst, och vi ses åter i januari!

IDA KARLSSON, ombudsman, SDU

Centret huserar i en före detta spritfabrik, som numera är ett trendigt ställe med affärer, museer, gallerier och caféer med mera.

Dövkulturcenter utmanar gamla fördomar

Världens första och enda officiella dövkulturcenter finns i Toronto, Kanada, sedan ett år tillbaka. Tanken med centret är att hylla döva och utmana gamla fördomar.

Sedan klockan 12, då centret öppnade – en söndag – har 124 personer kommit för att ta del av dövkultur, dövas skolhistoria, tavlor målade av döva konstnärer, med mera. Majoriteten av besökarna är hörande. Mycket är igenkännligt för den som är invigd i dövas historia och kultur. Ett exempel är den franske dövläraren abbé de l'Épée från 1700-talet.

För den som redan vet det mesta finns ändå en överraskning som gör teckenspråkets skönhet rättvisa. Det är att du kan teckna inför en kamera, som fångar dina handrörelser, vilka sedan blir "konst" på en TV-skärm. Ett Y blir exempelvis en fjäder.

Man avkrävs ingen entréavgift. Centret har öppettid alla dagar utom måndag. Personalen är teckenspråkskunnig. Det amerikanska teckenspråket är det vanligaste i Kanada, som annars är tvåspråkigt: Engelska och franska.

På frågan om efterföljare kommer på andra håll i världen, svarar Anita Small och Joanne Cripps, ansvariga för centret:

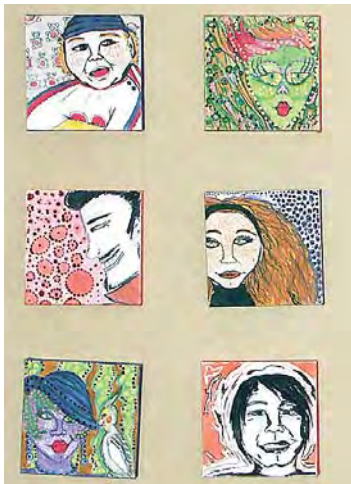
– Å, vi äger det inte. Det är alla döva som äger det, och det är upp till oss alla att försäkra oss om att det finns några som kan bära traditionen vidare.

Läs mer om centret på www.deafculture-centre.ca

TEXT OCH FOTO:
NICLAS MARTINSSON

"Hittills har det bara blivit utställningar i skolan, men jag vill ställa ut offentligt också."

Köp inte tavlor på Ikea!

Malin brinner för konsten – men inte vilken konst som helst

Vem sa att ungdomar är ointresserade av konst och kultur?

– Jag har alltid med mig ritblocket vid nattduksbordet. Jag måste rita något innan jag sover, säger Malin Beckman, 19 år, som går på Estetiska programmet på Risbergska skolan – och brinner för kulturen.

Malin har åsikter om den i höst nyöppnade linjen för döva på Örebro Konstskola:

– Det är bra att de startat en sådan verksamhet, men jag tycker de särbehandlar oss döva i intagningskraven. Man ska t.ex. vara under 40 år och ha godkänt i Svenska A och lämna arbetsprov, inget mer.

Hon menar att det ställs högre intagningskrav på hörande, och frågar sig varför.

• Ska du söka dit när du tagit studenten?

– Nej, troligen inte. Jag vill studera med hörande, för jag tror jag utvecklas mer där det finns nytt folk, och får nya influenser. Jag har gått på kvällskurser med hörande och jag fick ut mer i utbytet med andra människor, än jag fått på bildlektionerna i skolan. Det är också nyttigt att få en viss konkurrens. Det har jag inte idag, säger hon och berättar att hon är ensam i sin klass om att plugga på Estetiska programmet. Hon går i en samhällklass och pluggar bara de ämnen som hennes program har.

– Det fungerar bra.

Bildlektionerna blir ganska ensamma, även om pojkvännen Thomas som går sista året – också på Estetiska – ibland är med på lektionerna.

Får redan beställningar

Drömskolan är förstas Konstfack i Stockholm?

– Ja, eller Beckmans designhögskola, ler hon och tillägger: Och inte bara för att jag heter Beckman!

Malin är oftast glad och positiv, och verkar aldrig få slut på inspiration.

– Jodå, visst får jag slut på inspirationen ibland. Då struntar jag i det pågående projektet, kanske till och med kastar tavlorna och börjar om helt när jag får tillbaka suget. Det är inte kul när det handlar om beställningsjobb av tavlor. Det har hänt att jag bara vill ringa kunden och säga att det blir ingenting. Men jag biter oftast ihop och genomför jobbet.

Roligast är annars just beställningsjobb, tycker hon. Hon har gjort ett antal och sålt några tavlor.

– Det är en utmaning att måla vad folk vill ha. Det blir aldrig som man tänkt sig.

– Jag brukar varna mina intressenter för att det aldrig blir som man tänkt sig, och säga att det är det roliga med att måla. Man kan ha en bild i huvudet – men slutresultatet blir ett helt annat.

20 bilder på en dag

Första gången hon sålde en tavla var det via bloggen. En tjej som läst hennes blogg, där hon lagt upp bilder av sina tavlor, frågade om hon fick köpa en. Sedan har ryktet gått och hon har sålt flera.

Om priset säger hon:

– Jag är rätt billig nu, jag fick väl mer per bild om jag var dödssjuk eller så, skrattar hon och syftar på en rad fattiga nödlidande konstnärer, vars tavlor sålts för mångdubbla summor när de dött.

• Ska du ställa ut?

– Hittills har det bara blivit utställningar i skolan, men jag vill ställa ut offentligt också. Jag har dock inga konkreta planer på det ännu.

Hennes tavlor är ofta färgstarka och har ofta ansikten som motiv. Hon gör som många konstnärer när det händer något i deras liv – de flyr in i sin konst.

– En gång köpte jag två små tavlor och tänkte måla blommor eller något liknande, men min hund dog samma dag och jag mådde dåligt och målade 20 småtavlor, alla på en och samma dag.

Vad är kultur?

Intresset för konst är något hon haft sedan hon låg i vagnan:

– När de andra barnen ville bli poliser eller brandmän, ville jag bli illustratör. Jag var hellre i sandlådan och höll på med att skapa saker. Det har jag alltid gillat.

• Vilken konstform tycker du bäst om?

– Jag gillar teckningar bäst, men är bäst på att måla.

• Hur går det ihop?

– I teckning är det många saker som kan vara fel. Det är mycket tekniska saker. Men i oljemålning finns inget rätt eller fel – gör man fel är det bara att börja om, eller lägga på ett nytt lager. Därför är jag bäst på olja.

• De äldre klagar ofta över att de unga inte bryr sig om kultur. Vad säger du om det?

– Om jag ska vara ärlig så fick jag min

egen uppfattning om vad kultur betyder för mig först nyligen... Teater, konst och socialt umgänge är för mig kultur, bland annat.

– Men många av mina vänner vet inte så noga vad kultur är. De säger något, "typ teater..?" Men kultur är mer än så.

När vi pratar vidare om kultur berättar Gunilla att hon kanske ska söka till Tyst Teaters utbildning 2009 eller 2010:

– Jag gillar att spela teater också.

Inga Ikea-tavlor

Hon föddes 1987 i Göteborg och flyttade som tioåring till Vänersborg för att börja på Vänerskolan där. De första åren gick hon på Kannebäcksskolan i Göteborg.

– Men det var för få elever i Kannebäck då, det var bättre miljö på Vänerskolan, säger hon.

• Din pojkvän Thomas tar studenten i år. Hur är det att vara tillsammans med en annan konstnär?

– Vi är lyckligtvis helt olika varann när det gäller konst. Men vi konkurrerar ibland i skolan. Det är ibland jobbigt att få kritik av en konstnär, som även är ens pojkvän...! säger hon och skrattar.

De blev tillsammans när Thomas hjälpte Malin i fotolabbet i skolan. Sen hjälpte hon Thomas med teckningar, och på den vägen är det.

– Nu har vi hållit ihop i tre år, ler hon.

När vi börjar runda av intervjun för att bryta upp säger hon plötsligt:

– Du, jag tycker synd om människor som köper sina tavlor på Ikea. Jävlighet synd. Det är brist på fantasi!

– De borde prova på att skapa sig något eget till sig själva.

Hon förstår inte poängen med att ha samma tavlor hemma som miljontals andra har.

PORTRÄTTET

Namn: Malin Beckman

Ålder: 19

Civilstånd: Pojkvännen Thomas

Tre ord om sig själv:

Lugn, lat och mycket positiv.

Övrigt: Har en döv syster som också studerar på gymnasiet, på Barn- och fritidsprogrammet, och är totalt ointresserad av konst.

TEXT & FOTO: TOMAS LAGERGREN

WFD:s generalförsamling:

Utbildning och information i fokus

Yvonne Modig och Mats Jonsson.

Yvonne Modig och Mats Jonsson var SDR:s delegater vid dövas världsförbunds generalförsamling. Här är deras rapport från Madrid.

RAPPORT

Dagen före öppnandet av den officiella generalförsamlingen i Madrid hade vi en sluten workshop, där bara delegater och WFD:s* styrelse och hedersmedlemmar fick delta. Syftet var att förbereda diskussioner och beslut inför generalförsamlingen, och det fungerade effektivt.

WFD-kongressens tema var *Mänskliga rättigheter genom teckenspråk* (Human Rights through Sign Languages). Hela 92 av WFD:s 128 medlemsländer deltog – nytt rekord. Tack vare Spaniens regering, som gav bidrag, kunde även utvecklingsländer delta. Även SDR:s och SHIA:s stöd gav flera utvecklingsländer möjlighet att delta.

Eftersom det nu kom fler delegater blev mötet segt, långt och mödosamt. Den tyngsta punkten på dagordningen var förslag på ändringar i stadgar, vilket tog flera timmar.

Debatt om huvudsäte

Mycket tid gick till diskussion om WFD:s huvudsäte. En italiensk delegat höll ett väldigt långt tal om att Italien motsätter sig förslaget om ett fast huvudkontor. Det blev också lite missförstånd och förvirring i språkfrågor bland delegaterna.

När det gällde huvudsäte, så trodde man att WFD var registrerad som en organisation i Italien. Men det visade sig att WFD inte var registrerat överhuvudtaget. Generalförsamlingen godkände slutligen Finland som huvudsäte för WFD, med uppdrag att agera i hela

världen. Därför har stadgarna nu anpassats till finländsk lagstiftning, vilket underlättar bidragsansökningar.

I stadgarna ska det stå att WFD bildades i Italien 1951 och sedan har haft kontor med generalsekretare i Schweiz, Sverige och Finland. Då blev delegaterna från Italien – som ansåg det viktigt att bevara WFD:s historia – nöjda.

Organisationens flagga är vit med WFD:s symbol i mitten och språket är finska. Internationellt teckenspråk ska användas på alla möten med WFD. Allt skriftligt material ska vara på engelska.

Satsning på u-länder

- Motion från Sverige: Styrelsemedlemmar i WFD bör väljas utifrån att man eftersträvar en geografisk balans. Men detta kan inte ingå i stadgarna förrän det är finansiellt möjligt. WFD ska fortsätta söka pengar för att kunna välja medlemmar från utvecklingsländer.

- Från Sverige: Fler kvinnor bör successivt inkluderas som styrelsemedlemmar. Mötet stödde förslaget. WDF ska etablera en permanent kommission för döva kvinnor.

- Från Spanien: Förslag att framledes minska antalet kongressdagar från sju till 3–5 dagar. Delegaterna godkände det.

- Från Spanien: Förslag att FN ska inrätta en årlig Dövas Dag, skild från Internationella Handikappdagen den 3 december. WFD:s styrelse har inkluderat detta i handlingsplanen, och ska ta upp det med FN.

- Från Finland: Förslag att WFD ska prioritera information kring FN:s konvention för funktionshindrade. WFD ska stödja alla dövförbund i den processen. Förslaget inkluderades i WFD:s handlingsplan.

- Från Finland: Runt 90 procent av alla döva barn i utvecklingsländer får ingen utbildning. Finland föreslog att WFD ska fokusera på bättre möjligheter till utbildning för döva barn. Förslaget inkluderades i WFD:s handlingsplan.

- Från Ungern: Förslag om WFD-möte vartannat år i stället för vart fjärde. Förslaget fick inget stöd.

Stabil ekonomi

WFD:s styrelse har arbetat fram en Vision 2020: *Döva invånare i världen, jämlikhet och kvalitet*, och en Vision 2015: *Strategi och effektivitet i WFD*. WFD ska arbeta för att främja dövas rättigheter, och agera som representant för teckenspråkiga.

» » Forts. på nästa sida

*WFD – World Federation of the Deaf; dövas världsförbund

Har du något att tipsa om? Kontakta redaktionen, adresser finns på sidan 2.

Genombrott för tillgänglighet i TV-direktivet

■ EU:s kulturministrar har enats om gemensamma regler för TV – det så kallade TV-direktivet. Sverige har drivit linjen att det ska vara mottagarlandets lagar som ska gälla, inte sändarlandet. För Sveriges del har det samtidigt varit viktigt att direktivet ger möjlighet för Sverige att öka tillgängligheten.

– Det ger större möjligheter till en fungerande TV-marknad inom Europa. Särskilt glädjande är att de svenska synpunkterna fått ett stort genomslag, sade kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth efter mötet.

Handikappförbunden har medverkat aktivt i skrivningarna av det nya direktivet och kunnat påverka. Det har gällt både EU-parlamentariker och kulturdepartementet. Från början fanns inte en rad om funktionshinder i direktivet,

men nu finns tillgänglighet med på en bra plats i huvuddokumentet. Tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning finns också som en egen artikel i förordet. Förhoppningsvis ska det leda till att Sverige får en lag för tillgänglig TV, vilket inte finns i dag.

Det har varit ett bra samarbete mellan Handikappförbunden HSO, Synskadades Riksförbund, Hörselskadades Riksförbund och Unga Hörselskadade. Samarbetet har skett nära European Disability Forum, EDF.

Numera heter det också "audiovisuella medier" i stället för "TV-direktivet". Då gäller skrivningarna för fler medier, som till exempel webben.

Kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth.

FOTO: TOMAS LAGERGREN

Markku Jokinen omvaldes som WFD-ordförande.

FOTO: TOMAS LAGERGREN

"Låw" fick fint pris av Österrikes Helena Jormer.

Världsvid action för teckenspråket

■ Under WFD-kongressen i Madrid framgick det att vissa länder förvägrar barn med CI teckenspråksundervisning. Då föddes tanken på en samtidig, världsvid teckenspråksmanifestation den 29 september i år (internationella Dövas Dag).

Man utgår från den nya FN-konventionen om funktionshindrade. Alla länder ska filma sina aktioner och skicka materialet till Frankrikes dövförbund, som ska sammanställa och offentliggöra det.

Maria Sundholm maria.sundholm@sdrf.se ansvarar för SDR:s action, bl.a. ska en demonstration genomföras i Örebro.

Teckenspråkig information om den internationella manifestationen den 29 september finns på <http://mainparis.skyrock.com>

►► Forts. från föreg. sida

WFD:s finansiella situation är nu stabil och blir allt bättre. Vid generalförsamlingen beslutades att av praktiska skäl övergå till euro från dollar.

WFD tackade de länder som givit WFD ekonomiskt stöd under de senaste fyra åren: Sverige, Danmark, Norge, Finland och Ryssland fick diplom.

Österrikes delegater gav SDR:s ordförande Lars-Åke Wikström en speciell utmärkelse (se sid. 5) som tack för värdefull inspiration och hjälp med intressepolitiken.

Nästa kongress i Sydafrika

När plats för nästa kongress år 2011 skulle väljas, rös-

tade vi svenskar för Sydafrika, eftersom det är dags att Afrika får arrangera en världskongress. Sydafrika (som förlorade mot Spanien vid förra kongressen) vann nu stort över Turkiet. Nästa kongress ska hållas i Durban, Sydafrika.

Markku Jokinen omvaldes med acklamation* som WFD-ordförande (hela styrelsen – se sid. 6). När mötet slutade klockan 21 bjöds det champagne, och ordföranden utbringade en skål för en positiv framtid.

YVONNE MODIG, VICE ORDFÖRANDE SDR

MATS JONSSON, LEDAMOT SDR

*Acklamation – röstning genom bifallsrop

FOTO: TOMAS LAGERGREN

Dövas världsförbund – en klubb för de rika?

Jag var med under WFD*-kongressen i Madrid och instämmer med debattörerna i FC (SDR:s datanätverk) i att det var mycket dyrt. Att betala 600 Euro för en vecka, bara för att få komma in och ta del av olika föredrag m.m. ÄR dyrt. För en dag kostade det omkring 175 Euro.

Vilka kan delta i så dyra kongresser??? Ja, inte är det döva från u-länderna*. I år betalade Spanien registreringsavgift, logi, lunch samt t-bana tur och retur kongressplats-hotell alla dagar för två deltagare från varje u-land, och det ska de ha beröm för (de betalade dock inte för deltagare från kommunistländer, t.ex. Laos). Däremot måste länderna själva betala flygbiljetter och pengar till vatten och mat. SDR har stött sina projektländer i detta fall.

Men hur ska dessa döva från de fattiga länderna kunna delta i något? Ta exempelvis inträdet till

Dövas pub i Madrid – 10 Euro (sänktes visst senare under veckan till 7 Euro), en flaska vatten över 2 Euro o.s.v. Jämför med t.ex. Laos där döva har en månadslön på ca 10 Euro. Hur ska de kunna lägga en hel månadslön för att komma in på puben, eller en veckolön för en flaska vatten??

Varför inte någon gång anordna WFD-kongress i ett fattigt u-land, med det stöd de behöver, så att alla får se deras vardag.

I mina ögon är WFD enbart till för rika länder. Jovisst kan representanter för u-länder väljas till WFD:s styrelse, MEN de måste själva betala alla kostnader för att delta i styrelsemötena. De flesta u-länder har ingen möjlighet till detta om de inte får stöd.

Jag håller med övriga som protesterat. Detta MÅSTE diskuteras av WFD:s styrelse.

KERSTIN KJELLBERG

DEBATT

*WFD – World Federation of the Deaf; dövas världsförbund

*U-länder – utvecklingsländer; fattiga länder

ANNONSER

Skolor för hörselskadade och döva

Specialskolemyndigheten (SPM) och Riksgymnasierna för döva och hörselskadade (RGD/RGH) har en rikstäckande tvåspråkig verksamhet.

Vill du veta mer om våra skolor och vår verksamhet?

Besök www.horsel.se

SPECIALSKOLEMYNDIGHETEN

Gymnasieförvaltningen
RGD/RGH
ÖREBRO

vårt elpris!

**INGA FASTA
AVGIFTER!**
Du betalar bara för det du förbrukar!

Ring och prata med oss,
0220-467 50 eller
besök vår hemsida:

www.suratek.se

Surahammars Energi AB
Box 10, 735 21 Surahammar

Tolk i aktion.

RAPPORT

Rapport från förbundsstyrelsen:

Tolkbristen i fokus framöver

Styrelsen startade höstens arbete den 16 augusti med ett endagsmöte. Det var planerat två dagar, men andra dagen kolliderade med en konferens om statsbidragen i HSO:s regi, där SDR måste vara med och bevaka våra intressen. Syftet med konferensen är att diskutera Handikappförbundens handlingsstrategi för höjda statsbidrag.

• **Nu uppmärksammar vi tolkbristen.** SDR får ofta samtal och brev från döva som inte fått tolk. Många blir antagna till privata skolor eller kommunala vuxenutbildningar men hindras från att ta sin plats eftersom de inte får tolk. Ingen instans vill eller kan stå för kostnaden. På detta sätt diskrimineras döva. Styrelsen beslutar därför att prioritera tolkfrågan under hösten 2007 och våren 2008.

Eftersom även HRF, FSDB, DHB m.fl. upplever samma problem planeras en samlad aktion med dessa riksförbund. SDR har tidigare föreslagit att staten ska

ta över tolkverksamheten i Sverige, eftersom vi menar att det inte fungerar när det ligger på landstinget. (Det finns historiska förklaringar till att det är landstingen som administrerar tolktjänsten. När lönen till den första tolken, Astrid Fredriksson, skulle utbetalas, letade man vilket kostnadsställe den skulle belasta. På den tiden betraktades tolkning som ett tekniskt hjälpmedel, som hantwerades av landstingen – så där hamnade Astrids lön – och på den vägen är det.) Idag har vi en annan syn, tolk inte är ett tek-

niskt hjälpmedel, utan översättning mellan olika språk. Och SDR anser alltså att tolktjänsten är en nationell angelägenhet, eftersom det annars blir beroende av var döva bor om man får tolk eller inte.

Det hela planeras att starta med ett upprop vid Dövas Dag. Döva uppmanas att så fort man inte får tolk ska man skicka anmälan till Patientnämnden, Handikappombudsmannen och Diskrimineringsombudsmannen. SDR kommer att lägga ut mallar på hemsidan så det blir lätt att hämta och fylla i och skicka in. Samtidigt verkar vi på riksnivå genom att uppvakta politiker och på regional nivå, med start i Stockholm tillsammans med SDF.

• **Ekonomi.** Styrelsen följer noga den ekonomiska utvecklingen som per den sista juli visar positiva siffror gentemot budget, både vad gäller verksamheten och försäljningen. Man diskuterar också hur den av representantskapet önskade kvartalsvisa ekonomirapporten ska publiceras och överlämnas till kansliet att lösa det praktiska.

Före sommaren lämnades försäljningsavdelningens lokaler i Moskogen, Leksand, till en mäklare för försäljning. I skrivande stund finns två intresserade spekulanter.

• **Organisationsöversynen.** Nu har OG3 (OG = organisationsgrupp) bildats. Där ingår förbundsordförande, kanslichef, en representant från HTF-klubben, samt styrelsen och personal efter behov. OG3 har uppdraget att sätta nya organisationen till 1 januari 2008. Därtill se över arbetsordning för styrelsen, Arbetsutskottets roll, relation mellan styrelse, EKD* och FÖD* samt SDR:s arbetsgrupper.

• **SVT Teckenspråk** (tidigare Dövas TV). SDR har skrivit remissvar till Kulturdepartementet med anledning av att SVT framfört krav om att stryka kravet på att SVT Teckenspråk ska finnas i Leksand. SDR framför att vi inte har för avsikt att stoppa utvecklingen, men vår huvudsynpunkt är att den av riksdagen utlovade analysen om konsekvenserna av en flytt ska genomföras innan beslut om att stryka kravet på lokalisering. HSO och HRF stöder vårt svar.

• **Två projektansökningar** har skickats till Allmänna Arvsfonden. Det gäller dels intolkningsservice för döva, samt teckenspråksportalen teckenwebben.se. Handläggningstiden beräknas till tre månader för båda projekten.

• Representation:

Ingalill Berggren väljs till SDR:s representant till projektets referensgrupp i Örebro Konstskola.

Mats Jonsson deltar i SPM*-dagarna 2007. Eventuellt kan fler delta om kostnader täcks.

Dövas Nordiska Råd firar 100 år i slutet av oktober. Det firas på Tivoli i Köpenhamn, där DNR bildades för 100 år sedan. Arvsfunds dagar 29-30 oktober i Hudiksvall. Kansliet avgör vem som åker.

Dövteamet i Stockholm har ingivning den 14 september. Pontus Degsell deltar.

HELENA FREMELL STÅHL,
INFORMATIONSCHEF, SVERIGES DÖVAS RIKSFÖRBUND

*SPM – Specialskolemyndigheten

*EKD – Ekonomi-delegationen

*FÖD – Förhandlings-delegationen

Lena Fernström lämnar DHB efter 13 år som ordförande

Viktigt se döva barn ur ett livsperspektiv

- Det känns lite tudelat att lämna ordförandeskapet. Även om man känner att det är rätt i tiden så blir det ändå med en stor saknad, säger Lena Fernström, som nu lämnar ordförandeskapet i DHB* efter 13 år.

• Vad har du haft för drivkraft?

- De enskilda möten jag haft med familjer som har barn i våra målgrupper. Den gemenskap jag hela tiden känt i dessa möten, de diskussioner och frågor som kommit fram och som jag försökt tillämpa i mitt arbete i DHB, har varit motorn i mitt arbete.

• Du utsågs till hedersmedlem vid årsmötet. Det kändes väl hedrande?

- Det känns som ett erkännande av mitt arbete inom förbundet, inte bara de 13 åren som ordförande utan även de år som var innan.

• Vilka har dina hjärtefrågor varit?

- Det är många. Till exempel: *Tidigt stöd till familjerna*, det är grunden för ett bra liv för barnen. *Rätten till teckenspråk* för hela familjen. *Utbildningsfrågorna*, som varit DHB:s ledstjärna sedan starten 1949. *Lägerverksamheten*, som varit ett sätt för mig att komma medlemmarna nära, och en källa till återväxten inom förbundet. FEPEDA, den europeiska organisation som DHB är medlem i, har en viktig uppgift att sprida kunskap

• Vad är bra i döva barns skolgång idag?

- För mig är det att teckenspråket har sin naturliga plats i skolan. Så var det inte när mina två döva barn gick där. Mycket återstår att göra, men jag hoppas att det fina samarbete vi har med SPM och de andra organisationerna ska utveckla skolgången för våra barn och ungdomar.

• Upplever du att myndigheterna lyssnar på DHB?

- Ja visst. Vi är en väl etablerad organisation.

Lena Fernström fick ett bildcollage från sin tid som ordförande.

Samtidigt är det oerhört viktigt att vi tillsammans med andra organisationer gör gemensamma uppvaktningar i de frågor vi tycker lika. Ensam är inte stark!

• De senaste åren har allt fler döva barn fått Cochlea implantat. Anser du att dessa barn behöver teckenspråk?

- Barn med CI självklart ha rätt till teckenspråk. Denna grupp behöver teckenspråket. Det är viktigt att i alla sammanhang se barnen ur ett livsperspektiv. Det gäller alla DHB:s målgrupper.

• Något mer du vill säga?

- Jag vill önska alla som verkar för att barn med dövhet, hörselskada, språkstörning eller flerk Funktionshinder ska få en så bra start i vuxenlivet som möjligt, lycka till. Jag kommer att även i fortsättningen göra vad jag kan "lite vid sidan om".

LENNART TJÄRNSTRÖM

*DHB - Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn

DHB kräver: Hög statsbidragen!

■ "Statsbidraget till Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, DHB, och den övriga handikapprörelsen har stått stilla i sju år, och inflation och nya organisationer har tagit delar av det statsbidrag vi hade år 2000", skriver DHB i ett uttalande till Sveriges riksdag och regering.

DHB kräver att Sveriges riksdag tar ansvar för att den sam-

lade handikapprörelsen erhåller de medel som gör det ekonomiskt möjligt för DHB och andra organisationer inom handikapprörelsen att bedriva verksamhet på samma nivå som tidigare.

Ge oss de resurser vi förtjänar. Hög anslaget till handikapprörelsen med 30 procent! kräver DHB.

L.T.

Jan Carlsson ny ordförande i DHB

Brinner för utbildningsfrågorna och teckenspråksmiljön

Vid DHB:s (Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn) årsmöte valdes Jan Carlsson till ny förbundsordförande.

– Ett förtroende och en utmaning, säger den nye ordföranden, det är en förmån att få vara med och påverka i viktiga frågor, inte minst alla de utredningar som den nya regeringen initierat.

- Du har tidigare suttit med i förbundsstyrelsen, så du är väl redan hemtam?

– Ja, jag har suttit med i förbundets verkställande utskott de senaste två åren och även varit aktiv inom DHB Mellersta i många år.

- Har du döva eller hörselskadade barn i familjen?

– Jag har en döv dotter och en bonusdotter som är döv och har CI.

- Vad ligger dig varmast om hjärtat i förbundsarbetet?

– Utbildningsfrågorna är viktiga: En bättre utbildning för alla våra barn, från förskola till gymnasium, och en bättre teckenspråksutbildning för oss föräldrar. Men minst lika viktigt är vad all utbildning leder till och hur det blir efter skolan. Det vet vi väldigt lite om idag, och det området behöver vi uppmärksamma.

ma. Jag värnar också om DHB som förening och vill initiera ett internt utvecklingsarbete.

- Vad är bra i dövas skolgång idag?

– Att det finns en samlad skola med stora resurser i en teckenspråkig miljö och fina lokaler. Det finns också många lärare och annan personal med ett stort engagemang och stor kunskap.

- Och vad kan bli bättre?

– Det tvåspråkiga mötet mellan teckenspråk och svenska, det pedagogiska utvecklingsarbetet, teckenspråkskompetensen och det utåtriktade arbetet som till exempel praktik, studiebesök, utbyte med andra skolor.

- De senaste åren har CI-operationerna ökat markant. Anser du att dessa barn behöver teckenspråk?

– Jag tror det en nödvändighet för de flesta i slutändan, men jag önskar också att fler i vårt samhälle skulle se det som en möjlighet tidigare. Mycket fungerar säkert under förskoleåldern och en bit upp i skolåldern men jag tror att likheterna med vad ungdomar med hörselskador upplever är många och deras krav är tydligt: "Ge oss rätt att lära teckenspråk under skoltiden". Språk berikar, och jag har inte sett någon forskning som visar att det finns något motsatsförhållande mellan svenska och teckenspråk.

LENNART TJÄRNSTRÖM

"Men minst lika viktigt är vad all utbildning leder till och hur det blir efter skolan. Det vet vi väldigt lite om idag, och det området behöver vi uppmärksamma."

Fin TV-service i Murmansk

■ Murmansk blir den första regionen i Ryssland som har textning och teckenspråkstolk i de regionala nyhetssändningarna. Människor med nedsatt hörsel firar att de nu kan ta del av de regionala nyheterna genom att sändningen textas och översätts av en teckenspråkstolk. Föreningen har krävt detta länge och arrangerat demonstrationer. Murmansk i nordvästra Ryssland blir därmed den första regionen i landet som har den här sortens service för döva.

(Källa: euroarctic.com)

Levnadsförhållanden undersöks

■ Socialstyrelsen ska undersöka levnadsförhållanden för människor med funktionsnedsättning. Senast år 2009 ska det finnas ett system som gör det möjligt att fortlöpande beskriva levnadsförhållanden för människor med funktionsnedsättning, hur de ser ut och förändras över tiden.

Kommunerna sköter sig sämre

■ De insatser för funktionshindrade som kommunerna beslutat genomföra inte alltid. I stället ökar antalet ej verkställda beslut enligt LSS, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Årets rapport från Länsstyrelsen Östergötland visar att kommunerna inte blivit bättre på att leva upp till sina egna beslut, utan sämre.

Rapport från EUD:s möte i Berlin

Vid EUD:s* möte i Berlin i maj 2007 betonade Sveriges representant, SDR:s Mats Jonsson, bland annat vikten av att döva deltar i diskussioner och konferenser om cochlea implantat, CI.

RAPPORT

Det ökande antalet CI-operationer är en realitet, och döva har inte råd att stå vid sidan av. Vi måste diskutera hur man kan kombinera CI och teckenspråkig utbildning. CI-användare har också rätt till teckenspråk, för att få en fullgod social kommunikation. Andra instämde. En talare betonade att föräldrarnas åsikt är viktig. Hörande föräldrar tänker främst på att ge sina döva barn bra utbildnings- och yrkesmöjligheter, och tänker inte så mycket på teckenspråksfrågan. Kanske är dövskolans bristande kvalitet en orsak till att de inte sätter sina barn i den.

Thomas Worseck, Tyskland, talade om ett oroande stort medlemsras bland de unga döva. Vi fick också veta att en tysk studie om talspråksutveckling visar att över hälften av de CI-opererade inte har normal utveckling av talet. Det blev stor diskussion i ämnet.

EUDY:s* styrelsemedlem Jaroslav Cehlarik, Slovakien, diskuterade förhållandet mellan moderorganisation och ungdomsorganisation. Jag kunde redovisa ett gott förhållande för Sveriges del, men så är inte fallet överallt.

Betty Berglind, Island, talade om SMS 112. Det imponerade verkligen på många delegater, och sågs som en bra modell.

Nye EUD-direktören Mark Wheatley är ung och energisk och gjorde ett väldigt bra intryck. Mark tog upp studien om EU:s medlemsländer. Det gäller tillgängligheten, t.ex. teckenspråk, TV och ny teknik. Tio av de 25 EU-länderna har inte text-TV alls!

Markku Jokinen föreläste kring FN-konventionen om mänskliga rättigheter, och påpekade bl.a. att döva har för få delegater i FN, jämfört med andra funktionshindrade grupper.

Några intermezzon rapporterades från mötet i New York. En kines var emot dövas rätt till teckenspråk. Där motarbetas minoritetsspråken. Döva från WFD fick dem till slut att förstå. De ringde hem till Kina och frågade om teckenspråket var OK. Det blev ja även från Kina.

Adam Kosa, jurist och ordförande för Ungern, berättade bl.a. om workshop i internationella tecken. En DVD ska spridas till alla EU:s medlemsländer.

Lukas Huber, Österrike, föreläste om standardisering av teknik, bl.a. texttelefoni och videotelefoni

inom EU, samt e-access (e-tillgänglighet). Det diskuteras också att starta EU-projekt.

Diskussionen handlade också om EUD:s roll i samarbetet med de enskilda dövförbunden i Europa. Men jag tyckte att mötet var rörigt, och kommunikationen mellan delegater och mötesordföranden fungerade inte bra.

Estland och Bulgarien blev antagna som fullvärdiga EUD-medlemmar. Rumänien och Bulgarien accepterades som anslutna EUD-medlemmar.

EUD:s agenda för år 2007: 1) Att jobba för att få nationella teckenspråk erkända som språk och stärka teckenspråkets ställning, 2) Självbestämmande genom kommunikation och information, 3) Jämställdhet i utbildning och på arbetsmarknad.

Några EU-delegater ville ha effektivare lobbyingsarbete för TV-textning. Jag som svensk delegat förespråkade starkt att EUD ska ha en långsiktig strategi för aktuella frågor och prioritera tydligt vilka frågor EUD ska jobba med. Jag vill se ett ökat samarbete med hörselskadades organisationer. Men där råder delade meningar. Det noterades dock att nätverket mellan hörselskadade och döva ska utvecklas.

EUD har två arbetsgrupper: Information och teknologi, och Döva jurister. De senare arbetar med direktiv, konventioner och sociala deklarationer, samt bevakar utbildnings- och arbetsmarknadsfrågor.

EUD:s strategiska plan för år 2007–2013 har sex olika kärnmål: 1) Erkännande av teckenspråk genom EU, 2) Motverka diskriminering, 3) tillgänglighet till ny teknik och media, 4) Stärka medlemskap och strategiska allianser med andra, för att stärka EUD:s politiska lobbyingsarbete, 5) Synliggöra EUD, 6) Stärka EUD organisationsmässigt och ekonomiskt.

Under 2007 kommer det att hända mycket när det gäller workshops om FN:s nya konventioner för funktionshindrade (teckenspråket) för att medvetandegöra alla förbundsaktiva döva.

EUD:s nästa generalförsamling blir i Slovenien, i april eller maj 2008. Nästa år blir det 10- och 20-årsjubileum för erkännande av teckenspråket i EU-sammanhang, ett dubbeljubileum.

Jag framkastade att SDR bör kunna fixa profilprodukter åt EUD, kaffekopp och tröja t.ex. Prylar som kan säljas till alla EUD-länder för att synliggöra organisationen. Ev. överskott kan gå till EUD och användas till nya projekt.

MATS JONSSON, styrelseledamot SDR

FOTO: TOMAS LAGERGREN

Nye EUD-direktören Mark Wheatley.

*EUD – European Union of the Deaf (Dövas EU)

*EUDY – EUD:s ungdomsorganisation

SDR protesterar mot snabb TV-flytt

Sveriges Television AB (SVT) begärde den 17 juni 2007 att Kulturdepartementet, i samband med höstens budgetproposition, föreslår att anslagsvillkoret rörande produktionsanläggningarna i Leksand stryks.

Det betyder i så fall att den teckenspråkiga TV-produktionen (SVT Teckenspråk) flyttar från Västanvik utanför Leksand, där de hyr lokaler av SDR, till Falun. SVT vill ha ett beslut redan nu under hösten, för att kunna planera teknikinvesteringar och uppnå samordningsvinster.

I sitt remissvar till departementet framhåller SDR att både kvantitets- och kvalitetsaspekter bör beaktas vid produktionen av teckenspråkiga TV-program, och att det finns viktiga aspekter – från ett dövt och teckenspråkigt perspektiv – som påverkar även loka-

liseringsorten. SDR anser inte att dessa aspekter blir tillräckligt tydligt belysta i SVT:s skrivelse till departementet.

En av anledningarna till att man i SVT:s anslagsvillkor skrev in att den teckenspråkiga TV-produktionen skulle lokaliseras till Leksand, var att man på så sätt skulle säkerställa den språkliga och kulturella kompetens som finns i den teckenspråkiga miljön vid Västanviks folkhögskola.

Därför anser SDR det angeläget att den i propositionen förespeglade analysen verkligen genomförs, innan några beslut i frågan tas. "Analysen måste enligt vår uppfattning kunna visa att den teckenspråkiga kvaliteten inte utarmas om den utlokaliseras och integreras i en hörande TV-produktionsmiljö", skriver SDR.

Pontus Degsell ny ordförande i FSDB

■ Vid FSDB:s årsmöte den 1 juni valdes SDR:s styrelseledamot Pontus Degsell till ny förbundsordförande i FSDB*. SDR har i alla år haft ett nära och fint samarbete med FSDB, bl.a. i samband med utredningen av teckenspråkets ställning och utbildningsfrågorna. Många dövblinda i FSDB är också SDR-medlemmar. Vi tillhör samma "familj" med teckenspråket som gemensam nämnare. Det är glädjande att synskadade döva får erkännande i dövvärlden och att det taktila teckenspråket nu synliggörs. Det har blivit lättare och mindre skamset att säga att man ser dåligt. Det var inte så självklart förr...

MATS JONSSON

*FSDB – Föreningen Sveriges Dövblinda

Välkomna med frågor till SDR!

Vid Öppet Forum i anslutning till SDR:s representantskapsmötet i maj presenterades förbundets intressepolitiska arbete under januari-maj 2007. SDR:s ombudsman Liselotte Burvall har också sammanställt en skriftlig rapport till dövföreningarna.

Den digra* rapporten visar att det inte bara har handlat om ekonomi under detta problemtyngda år. SDR har uppvaktat ministrar och svarat på remisser och lobbatt* på både lokal- och riksnivå för sina hjärtefrågor, som hädanefter sammanfattas i devisen *Tillgänglighet och Teckenspråk*. Det har handlat om teckenspråkutredningen, skolfrågorna, TV-textningen, äldrefrågorna, mottagandet av döva asylsökande, ny teknik och kulturfrågor. Bland annat.

Du kan läsa hela rapporten hos din dövförening. Den finns också utlagd i dövas datanätverk First Class.

– Har ni frågor eller vill veta mer, är ni varmt välkomna med era frågor till SDR:s ombudsmän, hälsar Liselotte Burvall.

SDR har lagt in en särskild mapp för föreningsservice i First Class. Mappen finns under SDR – SDR Föreningsservice och innehåller olika dokumentmallar och exempel på texter för olika ändamål. Tanken är att föreningarna får en "verktygslåda" som de kan använda vid behov. Åsa Henningson är ansvarig för föreningsservice-mappen.

Liselotte Burvall.

En turné till dövföreningarna planeras också. Förbundet söker medel från Allmänna Arvsfonden för att genomföra en bussturné genom Sverige. Syftet är att döva runt om i landet ska få uppleva hur t.ex. förmedlingstjänsten för bildtelefoni fungerar.

– Vi kommer också att ordna miniseminarier riktade till beslutfattare och ansvariga tjänstemän för hjälpmedel i kommun och landsting. På så sätt hoppas vi underlätta för döva att bli beviljade tekniska hjälpmedel hemma och på jobbet. I SDR-bussen skall det finnas olika tekniska hjälpmedel som döva får pröva, t.ex. 3G-mobil med videosamtal, och information om olika tjänster, t.ex. Tolken i fickan, sjukvårdsupplysning och SMS 112, berättar Liselotte Burvall.

Dan Andersson.

Flaggan i topp på Solhem

■ **1932 byggde Göteborgs** Dövas Förening landets första, unika fritids- och aktivitetshus i Göteborgs norra skärgård, Solhem på Björkö. Lördagen den 11 augusti 2007 firades 75-årsjubileum.

Det var i slutet av 30-talet och depressionen härjade över hela världen, fabriker gick i konkurs och arbetslösheten spreds som en epidemi. Dan Andersson, dåvarande ordförande i Göteborgs Dövas Förening, grundad 1912, åkte tillsammans med några döva arbetslösa från Sverige till Berlin i Tyskland. Med den rådande inflationen kunde man där leva som en kung på svensk arbetslöshetsersättning. När man skulle köpa en ny kostym betalade man med en väska full av sedlar, som om man vore miljonär.

Efter hemkomsten fick Dan Andersson idén att köpa en tomt på Björkö. Husbygget

satte igång och invigningen var 1932. Syftet var att döva arbetslösa skulle kunna komma till Björkö för social gemenskap och stödja varandra under den svåra tiden.

Skärgårdsbåtar gick från Lilla Bommen till Björkö och tog två timmar. Jag själv flyttade till Göteborg för 50 år sedan och minns den långa båtresan som mycket behaglig. Men med tiden började medlemmarna tröttna på den långa båtresan och det fanns många klagomål.

På ett dramatiskt höstmöte i Göteborgs DF, dåvarande ordförande Kurt Ericsson, togs frågan om Björköns framtid upp. Det fanns förslag att sälja tomten på Björkö och istället köpa en fastighet på Linnégatan 52 för 250.000 kr. Medlemmarna röstade JA.

Eldsjälen Dan Andersson satt nedsjunken i sin stol tårögd och djupt besviken. Han tyckte att fastigheten på Linnégatan var för dyr och ville behålla Solhem. Nu skulle det säljas.

Men av någon anledning tonades försäljningen ner och huset på Björkö levde vidare i föreningens ägo.

Senare byggdes färjetrafiken ut och det gick snabbt att ta sig till Björkö med bil och färja. Efter det har det inte varit på tal att sälja. Idag tvingas många dövföreningar i Sverige lägga ner sina fritidshus. Solhem står kvar som en av de få överlevande.

75-årsjubileet firades med hedrande av Dan Andersson och hans fina framtidsfilosofi för en aktiv och social gemenskap på Björkö.

BJÖRN

Almedalen i repris

■ Förra året åkte jag till Almedalen för att påverka ett parti som inte ville boka tolk att faktiskt göra det. Det lösta sig till slut. Detta året har det inte varit några problem med tolkar till partiledarnas tal. Skönt! Men fortfarande är det ju bara själva kvällstalet som tolkas. Inga seminarium eller andra möten med tolk. Träffade de härliga äldre teckenspråkiga på Gotland på andra bänk i år igen – ett kärt återseende! Till min glädje träffade jag på fler som framförde budskap: Nio hörselskaddade med plakat på kläderna och med egen tolk fanns på plats. Kul att tolkbehovet sprider sig och ökar!

Själv gick jag tappert runt med budskap på mina kläder.

"Teckenspråk laglig rätt NU!" Än dröjer det innan det kan bli verklighet, men jag ger inte upp!

ANNA WELÉN

ANNONS

TRIVSELHUS

Trivselhus. Rätten att tänka fritt.
www.trivselhus.se

BESÖK WWW.SDRF.SE

Till minne

■ Mary Nyström, Linköping, avled den 8 juni 2007, 84 år gammal, i ljus minne bevarad.

LINKÖPINGS DÖVAS
FÖRENING

Dövblinda fick ingen tolk

■ Trots att beställningen var gjord i god tid innan blev några dövblinda personer nekade tolk på midsommardagen.

Tolkarna behövdes till kyrkan på Björkö. Vi assistenter är inte tolkutbildade, men vi blev tvungna att ställa upp och tolka så gott vi kunde. Kvaliteten blir en annan – och det är den dövblinde som missar i upplevelse.

Vi tycker det borde vara samma regler för tolkar som det är för personliga assistenter när det gäller att arbeta på storhelger!

PERSONLIGA ASSISTENTERN
SARA, PETRA OCH KERSTIN

Glatt återseende efter 40 år

■ Efter nästan ett års planering och arbete kunde vår 40-års konfirmationsträff äntligen genomföras på det fagra Lidingö.

Vi var 62 personer som träffades på Wiijs konferenscenter vid havet. Vi hade tur med vädret och solen sken ikapp med glada ansikten. Många av oss hade inte setts på 40 år.

Vi hade bestämt oss för att bjuda alla konfirmander från alla de fem dövskolorna till skolträffen, och det visade sig bli en stor succé. Träffen

började med att vi samlades i restaurangen och drack kaffe, därefter blev det lekar, bland annat "24 karat" och vi hade även en tyst minut för våra kära skolkamrater som har gått bort. Flera kameror blixtrade så intensivt att våra ögon blev dimmiga – nu vet vi hur världsstjärnorna känner sig!

På kvällen hade vi en riktig trevlig middag med god mat, där livliga händer var i luften hela tiden och berättade oförglömliga minnen.

Nästa dag åkte alla hem med glada miner, och förhoppningsvis kommer vi att ses igen!

Tack alla ni som kom och delade glädjen med oss.

RITA INGVARSSON OCH BIRGIT BURMAN

Vi har alla lärt oss något

■ Med anledning av insändare i tidigare DT nr 4 och brev som har skickats direkt till SDR, vill SDR:s styrelse svara följande:

Det har kommit insändare och brev med synpunkter om årets representantskapsmöte och styrelsens handlande. Det är förstås inte roligt att få sådana brev, och vi konstaterar att det säkert finns lika många uppfattningar om händelseförloppet som det fanns deltagare i salen. Alla har sina egna upplevelser och tolkningar av vad som hände, vad som sades, och hur röstringsförfarandet om ansvarsfriheten gick till.

Så även inom styrelsen förstås. Gemensamt är dock att vi beklagar att det blev som det blev, och att det uppstod en så märklig situation och olustig stämning, inte minst i relation mellan ombud och styrelse. För visst uttrycktes det besvikelser, visst finns det kommentarer som man kan önska inte hade uttryckts. Vi har alla vårt hjärta i SDR, och ibland reagerar vi människor mer med känsla än med förnuft.

Nu vill vi i styrelsen ändå lägga detta bakom oss och gå vidare. Vi har fått oss en tankeställare, vi har säkert alla lärt oss något, och vi fokuserar nu på att styra SDR ur den ekonomiska krisen. Vi fick ombudens fortsatta förtroende, och vi känner stort ansvar att förvalta det förtroendet på bästa sätt.

Vänliga hälsningar SDRs förbundsstyrelse

Vigda

■ Den 30 juni 2007 gifte sig Camilla Björnsdottir och Pontus Degsell (från Stockholm) i Áskirkja kyrka i Reykjavik på Island. Bröllopsresan i juli gick till Galapagosöarna och Ecuador.

Lyckad Anhörigdag i Malmö

RAPPORT I Malmö genomfördes 8 juni en Anhörigdag med teckenspråket i centrum.

Ansvarade för projektet gjorde äldrevägledarna för döva och dövblinda, Annett Rosenlind och Lena Davidsson, i samarbete med samordnaren för anhöriga/närstående Eva Wiman.

Vi ville uppmärksamma anhöriga/närstående till döva och dövblinda på deras livssituation, och samtidigt ge de anhöriga en stimulerande och avkopplande dag.

Portarna öppnades klockan 11 för mingel och utställningar. Det fanns utställare från apoteket där besökande rökare kunde få testa kolmonoxidhalten i sin utandningsluft och få tips på hur man kan sluta röka. Distriktssjuksköterskan berättade om sin verksamhet och visade broschyrer om hemtjänst, friskvård, egenvård och stöd för anhöriga. Där fanns också syninstruktörer som visade olika hjälpmedel när synen börja svikta. Malmö Stadsbibliotek hade med sig böcker om teckenspråk och skönlitterära böcker, skrivna av döva.

Populära blev två damer som gav lugnande taktil* stimulering på händerna med en ljuv mandelblomsolja. En arbetsterapeut visade vilka hjälpmedel äldre kan få installerade i sitt hem för att klara sin vardag. De döva konstnärerna Carin Ohlin och Werner Trömer visade sina alster.

Helen Hansson, t.f. verksamhetschef för vård och omsorg i SDF Fosie hälsade samtliga välkomna och presenterade invigningstalare Birgitta Nilsson, kommunalråd för vård och omsorg i Malmö stad. Birgitta talade mycket positivt om den dövspråk som finns i Malmö och de engagerade insatser som äldrevägledarna gör för äldre döva och dövblinda i Skåne. Birgitta berättade även om hur en permanent äldrevägledar-verksamhet i regionen skulle kunna se ut i framtiden.

För att informera om vad äldrevägledarna arbetar med spelade vi (Lena Davidsson och Annett Rosenlind) upp ett rollspel kring de vanligaste frågorna och aktiviteterna i verksamheten. Därefter blev det en föreläsning om "Tecken på demens" av demenssjuksköterskan Beth Dahlrup, om vilka symptom som uppkommer vid demens och hur en vardag kan se ut för en person med demens.

F.d. dövspråket Per Hammar berättade utifrån sina erfarenheter hur man tar farväl av sina nära och kära inför sin död, och att det kan se ut på många olika sätt, beroende på hur våra sociala nätverk ser ut.

Dagen avslutades med sånger på teckenspråk som framfördes i ett hisnande tempo av elever och utbildare från Sundsgårdens teckenspråkslinje i Helsingborg.

Deltagarna trivdes och uppskattade denna första Dövas Anhörigdag, som blev en stimulerande och givande dag.

ANNETT ROSENLIND, ÄLDREVÄGLEDARE FÖR DÖVA OCH DÖVBLINDA

*Taktil – ngt som har samband med känslan; överföring av information eller känsla vid beröring (ex.vis blindskrift)

Birgitta Nilsson med tolk.

ANNONSER

**Det finns platser kvar
på Konstskola Teckenspråk
www.orebrokonstskola.se**

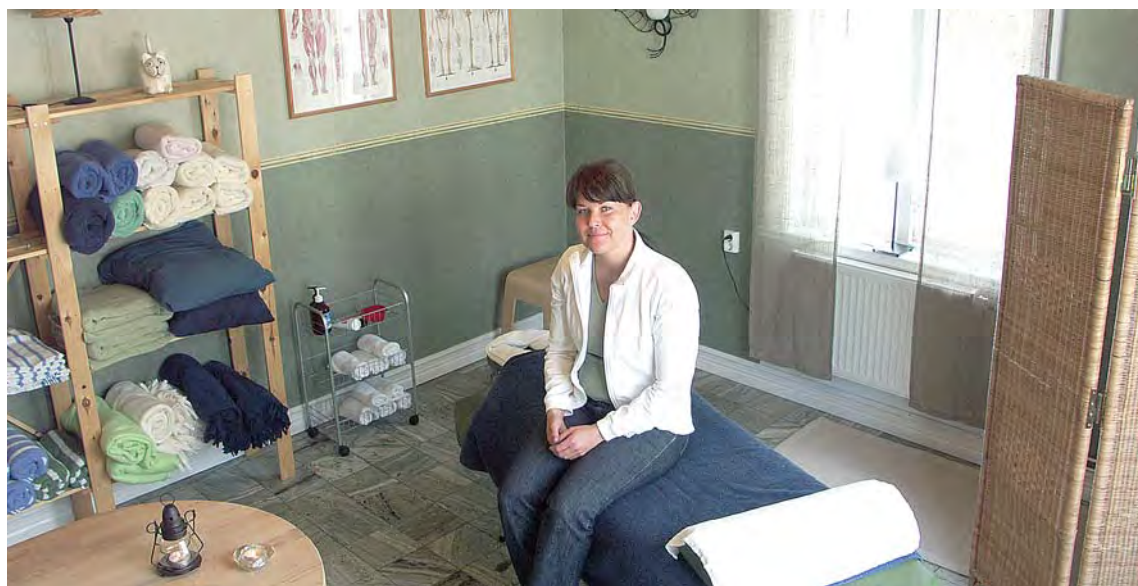
STIFTELSEN MO GÅRD

en resurs för personer med
dövblindhet och döva personer
med tilläggshandikapp.

Genom ditt bidrag stöder Du
forskning och utveckling för
dessa grupper.

Tacksam för Ditt bidrag på vårt
kontrollgirokonto 901136-2.

Stiftelsen Mo Gård
Box 175, 612 24 Finspång
Tel: 0122-236 00
www.mogard.se

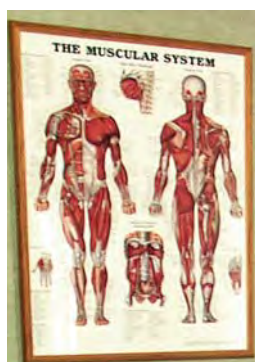

Gunilla Oksanen.

Ömma punkter är Gunillas jobb

Om du bildar eget företag för att bli rik – glöm det, säger Gunilla Oksanen, som driver företaget Gunillas Massagebod. Vägen till de stora inkomsterna är lång – efter sju år är hon långt ifrån rik.

– Man måste brinna för det man gör, betonar Gunilla.

Gunilla Oksanen hyr ett rum i ett vackert gammalt hus i centrala Kumla. Där finns företagets bas. Hon behandlar döva och hörselskadade i Örebro också, flera dagar i veckan.

– I Kumla kommer det mer hörande kunder. Den absoluta majoriteten är folk i medelåldern. Männen har ont i ryggen av fysiska jobb som rörmokare eller målare, och kvinnorna kommer oftast från kontorjobb – de är stela i kroppen av allt monotont arbete. Det är en fråga om livsstil, säger Gunilla.

Som massageterapeut har hon sett en del. Hon säger att det är också sitter mycket i huvudet, i psyket. Stress är ofta en bidragande orsak.

– Kosten har också en viss betydelse. Folk ska äta bättre, t.ex. mindre animaliskt fett och mer vegetabiliskt, röra sig mer och dricka mer vatten – det är bra för blodcirkulationen och hjärnan, säger Gunilla.

– Jag brukar säga till mina kunder: Stretchning är lika med massage.

Gunilla har alltid varit intresserad av att hjälpa andra att må bra. Yrkesvalet började hon fundera på när hon tog ett påbyggnadsår i Virginska skolan och läste om kost och hälsa.

Examen utan tolk

Där var det mycket anatomi och latin, som Gunilla gillade. Men sedan gick hon arbetslös ett tag, eller jobbate som städare och ledsagare.

– Men jag kände aldrig att det var något jag ville syssla med i framtiden, berättar Gunilla.

När hon nämnde sina ambitioner för sin arbetsledare, fick hon veta att man kunde få tjänstledigt för studier. Då blev det Axelsons gymnastiska institut i Stockholm i ett halvår. Utan tolk.

– Det var enormt intensivt – plugg plus praktik på kvällar... Ja, jag kan höra lite och lyckades hänga med, men det var jobbigt, ler Gunilla.

Hon blev massageterapeut. Skillnaden mot en vanlig massör är att Gunilla kan behandla ömma punkter, utöver friskvårdsmassagen.

– Sedan fick jag jobb på Stockholms Massageklinik. Vi åkte runt och behandlade folk hos olika företag. Det var en stressig miljö och jag sa upp mig efter ett halvår och flyttade hem till Kumla, där jag är uppväxt, och sökte jobb där. Men många massageföretag har ingen möjlighet eller vill inte anställa, det är vanligt med enskilda firmor. Så jag gjorde samma sak till slut. År 2000 bildade jag Gunillas Massagebod.

– Det har varit tufft många gånger. Men idag är det bättre. Idag har jag en anställd som jobbar hos mig två gånger i veckan och hjälper mig med lite administration. Som egen företagare måste man sköta bokföringen.

Öppen för andra vägar

Gunilla är inte bara massageterapeut, idag är hon också utbildad hälsopedagog, efter att ha studerat till det på Örebro Folkhögskola under ett år. Hon lär ut massage i Virginska skolan och är vattengympaledare för dövblinda. Hon kan också föreläsa om kost och hälsa. Hon städar några timmar i veckan också. Hon menar att man får vara öppen för att även jobba med annat, om inte inkomsterna räcker till:

– Jag har funderat på att eventuellt börja sälja massageoljor och studera hudvård – allt för att företaget ska kunna erbjuda fler tjänster och därmed få in fler kunder. Ekonomin är ju inte lika stabil som när man är anställd, säger Gunilla och fortsätter:

– Det första AF frågar dig när du berättat om din affärsidé: "Tror du att kunder finns?". Man måste ha ett visst långsiktigt tänkande.

– Det bästa med mitt jobb är att jag får se att folk faktiskt blir bättre av min massage. Det är alltid lika roligt!

TEXT & FOTO: TOMAS LAGERGREN

Nya länder, nya vänner, nya språk

FOTO: PETER KNUJTSON

**”Surfinglära-
ren, recep-
tionskillen,
servitö-
ren...Alla
kunde teckna
mer eller
mindre.”**

**Frapperande – anslående; ngt som gör starkt intryck*

**ASL – American Sign Language (amerikanskt teckenspråk)*

**BSL – British Sign Language (brittiskt teckenspråk)*

**Oraltradition – tal-språkstradition*

Under sommaren har jag gjort en två månader lång rundresa i USA och Kanada. Den borde snarare kallas språkresa. Överallt, från Hawaii i väst till Nantucket i öst, frapperades* jag över språkets möjligheter, och att så många hörande i USA kan teckna.

Mitt första stopp var i New York, där jag hälsade på en god vän. Hon är döv och svensk, och har en amerikansk kärlek. De kommunicerar huvudsakligen på svenskt teckenspråk, men med läpprörelser på engelska. Vissa tecken är dock amerikanska. Parets lösning av språkfrågan beror på att vännen från början inte kunde ASL* flytande. Därav den speciella språkmixen. För mig var det inte lätt att tänka i både svenskt teckenspråk och engelska, samtidigt, när jag talade med hennes pojkvän. Läpp- och handrörelserna ska ju stämma överens; det brukar jag säga till dem som undrar varför teckenspråket inte är internationellt. För vännen och hennes kille fungerar det däremot bra.

Min fjärde destination var Nantucket, en ö i delstaten Massachusetts. En hörande kompis är uppvuxen på ön och kan lite ASL sedan tidigare. Han vill kunna mer. Det kändes lite lustigt – och ovant – att jag lärde honom mitt fjärde språk.

Jag måste erkänna att jag tidigare tyckte att ASL har många ologiska tecken. Snopp-tecknet sitter till exempel vid näsan! Kompisen lärde sig förbluffande fort, så jag ändrade uppfattning – det amerikanska teckenspråket går visst att ta till sig, även för en nybörjare. Vårt svenska teckenspråk har ju också mindre logiska tecken.

I Nantuckets enda stad hittade jag ett favoritcafé. Där jobbade en bulgarisk kvinna, som i vanliga fall arbetar på en dövskola i hemlandet – en av de många utläningar som sommarjobbar på ”noblessens ö” Nantucket. Jag kunde delvis förstå hennes nationella teckenspråk. Bland annat skämtade hon om hur tunga hennes väskor skulle bli av alla intjänade pengar – då var hennes teckenspråk som mest uttrycksfullt.

Till Oahu gick resans sjunde tripp – den mest besökta av Hawaiis öar, med miljoner turister främst från

USA och Japan. Där träffade jag tre hörande danskar. Vi fick skriva lappar. Tidigare har jag haft lite svårt för danskan och norskan. Men vi gav varandra ledtrådar, eftersom vi var ”här och nu”. Och plötsligt var det danska språket öppet som aldrig förr för mig!

Oahu var också den teckenspråkskunnigaste av de platser jag besökt. Surfinglärares, receptionsskillen på vandrarhemmet, servitören som har en döv pappa... Alla kunde teckna mer eller mindre.

Grannön Maui var inte mycket sämre. När jag satt i en minibuss tillsammans med tolv andra personer från hela världen frågade en av dem försiktigt: ”Du tecknar?” Hon var skotska, lärare, och kunde lite BSL*. Jag snappade upp några tecken, men mest skrev vi lappar till varandra på engelska. Hennes nation har en stark oraltradition* och ett mål att så många elever som möjligt, även de döva, ska gå integrerade. Hon hade en döv elev med CI. Pojken hade gott självförtroende men kunde inte prata så bra. Den skotska läraren var inte övertygad om att enbart talad undervisning fungerar.

Min resa avslutades i Raleigh i delstaten North Carolina. Där bor min svenske morbror, hans amerikanska fru och deras 10-åriga tvillingpojkar. Kusinerna ville h-e-l-a tiden teckna på ASL. Men de bjöd inte på läpprörelser och var så koncentrerade på att forma varje bokstav rätt att de inte höll ögonkontakt. Det var förstås kul – men gissa om det var kämpigt för mig att avläsa deras små händer! På köpet blev jag i alla fall bättre på att avläsa ASL:s alfabet.

Efter två månader på andra sidan Atlanten är jag ännu mer övertygad om att teckenspråket och den skrivna kommunikationen fungerar ypperligt, även om det kanske ser lustigt ut när jag en dag är 80 år gammal, tunnhårig och med enorma glasögon, och vill ha papper och penna när jag är i en affär.

Det är en härlig känsla.

NICLAS MARTINSSON

N. M.

Använder du inte bildtelefon idag?

Har du behov av bildkommunikation med dina nära och kära?

Behöver du bildkommunikation för att kontakta video-tolkcentralen?

Då skall du självfallet ansöka om Visiontech bildtelefon VT8882 (SIP) hos din dator. Ordinatören finns på ditt landsting eller hos tolkcentralen (ordinatören avgör sen om ni är berättigade att kostnadsfritt ordinerar 1 eller 2 enheter för kommunikation med er motpart). Nätverket av brukare ökar för varje dag. Ju fler vi blir ju mer nytta har alla brukare av sina bildtelefoner. Ni kan nyttja VT8882 (SIP) bildtelefonen för kontakt med video-tolkcentraler som utökar sina tjänster varje dag.

NU ÄVEN MED TEXTFUNKTION !

- # Använd ditt modersmål, teckenspråk när du ringer din motpart.
- # Skicka textmeddelanden till din motpart under pågående videosamtal
- # Enkel installation och kan användas direkt när det ringer.
- # Ger en mycket bra och skarp bild (så gott som tv kvalitet).
- # Enkel att ansluta till TV:n eller platt skärm för att få större bild.
- # VT8882 är godkänd av **HI**.
- # Ordinerar som hjälpmedel av landsting och tolkcentraler.
- # Det finns uttag för blinkers eller vibrator.

Vill du veta mer?

Kontakta oss för mer information
om hur du ansöker om en bildtelefon.
Vår kontaktinformation finner du nedan.

Faruk Tairi, **Visiontech AB**

SMS:0709-31 23 01 | Telefon: 040 661 41 80 | E-post: mail@visiontech.se | Fax: 040-661 41 88

Konsten att planera en stöt.

SCA PACKAGING CELLPLAST AB

Jönköpingsvägen 51-53, Box 504, 331 25 Värnamo. Tel 0370-420 00. Fax 0370-498 31

Babytecken - det perfekta sättet att kommunicera med din baby!

Babytecken - DVD

Att kommunicera och samspela med sitt barn är både viktigt och roligt! Forskarna har upptäckt fördelen med att lära sig teckenspråk som baby. Babyn kan använda tecken långt innan hon/han lärt sig prata.

DVD:n innehåller 90 tecken, tecken som passar till vardags för att kommunicera med babyn.

För dvd-spelare i PC/Mac eller till TV.

Pris: 249:-

Fördelarna med babytecken:

- * Ger ditt barn möjlighet att tala om vad det vill, behöver eller ser, innan det kan prata.
- * Minskar ditt barns frustration
- * Stärker bandet mellan dig och ditt barn.
- * Ger ditt barn en snabbare språkutveckling.

PRISSÄNKT!

Väska

Finns endast i färgen enligt bilden.
Brodyr på framsidan av väskan.
Innanför locket är handalfabetet tryckt, se bild nedan.

Pris: 195:-

(porto tillkommer)

Beställning:
shop@sdrf.se eller e-handel: www.sdrf.se/sdr
Texttelefon: 0247-641 01, 641 00 (tal)
Fax: 0247-141 35